

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

K. de Vries

Zoeken naar hereniging

MEDITATIEF

J.W. Roosenbrand

Goede tijden, slechte tijden

WANDELEN MET GOD

J.T. Oldenhuis

Roken; doof het vuur

ACHTERGRONDEN

A.N. Hendriks

De Heilige Geest
en de schepping 2

DIACONAAT

J. Lenting

Diaconale hulp
'naar buiten' 1

SAMENLEVING

A.J. Verbrugh

Een unie waarin gerefor-
meerden zich vrij voelen

LIED VAN DE WEEK

J. Smelik

Lied 126:: Verwacht de
komst des heren

en verder...

Nieuw uitgekomen/

Uit de kerken/Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

181 ZOEKEN NAAR HERENIGING

Dit is het vierde en laatste artikel in een serie over veranderingen in ons denken over de kerk.

De eerste twee vormden een reactie op columns van dr. R. Kuiper in het **Nederlands Dagblad**. Al is het nooit tot officiële uitspraak verheven en doos velen ook nooit zo bedoeld, toch heeft in onze kerken jarenlang in brede kring de gedachte opgeld gedaan als zou de ware kerk van de belijdenis samenvallen met de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. Die gedachte werd o.m. gevoed door schema's voor catechisanten, door artikelen en brochures en door discussies over het toelatingsbeleid van gereformeerde organisaties.

Inmiddels is deze gedachte aan het uitsterven. Er lijkt zelfs sprake van een reactiehouding waarin de zichtbare eenheid en waarheid van de kerk mensen nauwelijks meer interesseert. Het derde artikel was daarom een pleidooi voor vurig verlangen en rusteloos zoeken naar echte eenheid met alle mensen met wie je eenheid in Christus ontdekt. Een eenheid die juist op zondag, de dag van de Heer, inhoud krijgt. Als Christus je beweegt, kun je niet tevreden zijn met het placebo voor die echte eenheid van bijvoorbeeld incidentele ontmoetingen door de week, los van de kerk. Christus' Geest wil ons wurm laten lopen voor de echte, complete eenheid. Te beginnen in je eigen gemeente en kerkverband. Vervolgens ook met de kerken om je heen, waar daarvoor ook maar een basis is, Heb daar desnoods maar eens een slapeloze nacht voor over. In dit artikel wil ik tenslotte iets proberen te zeggen over onze omgang met andere christenen en kerken. Daarbij dankbaar gebruik makend van dr. C. Trimp, **Kerk in aanbouw. Haar presentie en pretentie**, Goes 1998.

Niet schematiseren

Eerder nam ik afstand van een schematische voorstelling van onze kerkelijk verdeelde werkelijkheid. Uit zo'n schema sprak de suggestie dat de ware kerk die wij belijden samenvalt met 'onze' kerken. Zo'n schema is star en laat geen dynamiek zien. Het kan luiheid kweken, zelfgenoegzaamheid en naar binnen gerichtheid.

Inderdaad spreekt de belijdenis in lijn met de Schrift over één kerk van Christus. Het mogen er geen twee of meer zijn. Maar het zou een vergissing zijn om te doen alsof de feiten zonder meer met deze norm samenvallen.

Om je heen tref je mensen uit andere kerkgenootschappen aan die dezelfde bijbel en belijdenis liefheb-

ben als wij. En die ook van harte hun hele leven daarop willen afstemmen. Vaak kun je als vrijgemaakte heel wat van hen leren wanneer het gaat om bijvoorbeeld persoonlijke vroomheid en herkenbare levensstijl. Verdiep je je in de plaatselijke kerk waar zij hebben leren geloven, dan blijkt zo'n kerk zich soms in alles (prediking, sacrament en tucht) te willen richten naar het Woord van Christus en alles te verwerpen wat daarmee in strijd is. Die herkenning is er bij de Christelijke Gereformeerde Kerken. Er kan ook sprake van zijn bij een Nederlands Gereformeerde Kerk of een Gereformeerde Gemeente. Mogelijk is het een gemeente, die zich rekent tot de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk. Of een synodaal Gereformeerde Kerk in je woonplaats, die zich verzet tegen en distantieert van de landelijke koers van haar kerkverband. En ook kan het – tenslotte – voorkomen dat er veel herkenning bij sommige vrije groepen is in het zich willen onderwerpen aan Gods Woord.

Verheugend en verwarrend

Aan de ene kant zijn zulke ontdekkingen natuurlijk verheugend en hartverwarmend. Wie zou niet blij zijn wanneer hij het werk van de Heilige Geest opmerkt, ook buiten 'eigen' kerk?

Aan de andere kant zijn die ontdekkingen ook verdrietig en verwarrend: hoe heeft het zover kunnen komen dat twee kerken van Christus uit elkaar zijn geraakt en gebleven? Meestal ligt de oorzaak in een grijs verleden. Maar dat is een verleden dat veel kerkleden niet meer kennen, in elk geval niet uit eigen ervaring.

In zo'n situatie zijn er een heleboel vragen te stellen. Bijvoorbeeld vragen over de overeenkomsten en verschillen nu. Over onze eigen opstelling: houden wij ons misschien (teveel) op onszelf? Over de mogelijkheid als plaatselijke gehoorzame

kerk te blijven in een ongehoorzaam kerkverband. Over de noodzaak te breken met de ongerechtigheid en de dwaalleer wanneer die in de kerk een vaste en beschermde plaats hebben veroverd. De vraag of handhaving van de belijdenis nog een levende zaak is, of steeds meer een formele, papieren kwestie.

En soms – zeker bij vrije groepen – ook de vraag naar bijvoorbeeld onderdelen van de leer, de wijze van kerkregering, én de vraag: werken jullie door de kerk te verlaten niet heel hard mee aan de afbraak van wat kerk is en de steeds verder om zich heengrijpende verstrooiing van broeders en zusters?

Afstand doen van een verouderde belijdenis?

Hoe moet je zo'n situatie van meerdere van deze kerken naast elkaar nu benoemen? Kun je recht doen aan deze stand van zaken door die te benoemen met de twee termen die in art. 29 NGB genoemd worden: ware kerk of valse kerk?

Dr. C. Trimp heeft – niet als eerste overigens – erop gewezen dat onze situatie van wel tien kerken die zich gereformeerd noemen, niet is voorzien in de tijd waarin de belijdenis geschreven werd. "Wij worden in dit opzicht met situaties geconfronteerd waarvan onze vaders in de zestiende eeuw zelfs niet in hun meest bange nachten hadden kunnen dromen. (...) Het gaat ons nu om dit ene feit dat wij niet in staat zijn greep te krijgen op onze actuele kerkelijke situatie in dit Nederland, wanneer wij deze situatie uitsluitend zouden willen typeren met behulp van de termen die art. 29 NGB ons aanreikt" (C. Trimp, *Kerk in aanbouw*, p. 281, vgl. p. 96-100).

Daarom gaan er al minstens een eeuw lang stemmen op die zeggen: 'Het is maar beter afscheid te nemen van de verouderde taal van de belijdenis. Want die spreekt van de ware kerk in het enkelvoud, en niet in het meervoud. Zoals er trouwens

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSTMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331242

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

ook van 'de valse kerk' in het enkelvoud wordt gesproken...! Daar kunnen wij vandaag niet meer mee uit de voeten'. In navolging van o.m. dr. H. Bavinck willen velen liever spreken van 'meer en minder zuivere kerken'. Daarmee zou je de positie van de verschillende kerken uit de Reformatie kunnen bepalen op de glijdende schaal van 'zuiver' naar 'onzuiver'.

Afgezien van het misverstand-wekkende woord 'zuiver' – een zuivere kerk van onzuivere kerkleden?? – met zulke typering en ruil je normatief spreken in tegen een puur pragmatische, beschrijvende benadering van de werkelijkheid. Het hanteren van zo'n schaal laat de spanning die er altijd is in het kerk van Christus zijn en blijven, wegvloeien.

"Wij mogen niet de belijdenis aanpassen aan onze praktijken of voorkeurshegrippen, maar wij behoren onszelf onder de kritiek van de belijdenis te stellen" (Trimp, p. 81). Vandaar dat Trimp op de eerder aangehaalde passage meteen laat volgen: "Tot goed begrip: wij willen geen afscheid nemen van de confessionele woorden 'ware kerk' en 'valse kerk'. Wij achten deze woorden onmisbaar bij de **betrachting** van onze verantwoordelijkheid in onze dagen en met het oog op de toekomst. Maar daarmee is niet gezegd dat art. 29 NGB onze dagen heeft voorzien en in alle behoeften van onze tijd kan voorzien" (Trimp, p. 211). In nieuwe situaties mag naar nieuwe woorden gezocht worden.

Geen stickers plakken

Hoe dan wel om te gaan met de termen 'ware kerk' en 'valse kerk'? Het gaat **erom** dat je die beide predikaten niet gaat lianteren als stickers waarmee je je eigen kerk en die van anderen gaat beplakken. Eii **die** er – eenmaal opgeplakt – haast niet weer **af** te krijgen zijn. Door dat te doen zou je alle kerken die er bestaan gaan indelen: een deel zit aan de goede kant van de

streep en mag zich sieren met het predikaat 'ware kerk'. Alle anderen vallen onder het oordeel 'valse kerk'. Een dergelijk rechtlijnig hanteren van termen uit de belijdenis met behulp van logische dus-dus-redeneringen is confessionalistisch, niet bijbels.

Gesteld al **dat** deze termen stickers waren, bedoeld om op te plakken, dan nog is er heel wat nodig om een kerk als **ware** kerk te bestemmen. Terwijl omgekeerd **het** woord 'valse kerk' naar de definitie van art. 29 NGB al evenzeer een zwaar woord is, waar je niet lukraak en kwistig mee mag rondstrooien. Voor zo'n diskwalificatie is meer nodig dan een logische redenering.

Wie dus denkt dat de geloofsuitspraak 'er mag op één plaats slechts één kerk van Christus zijn' hem het recht geeft "om alle andere instituten die zich presenteren te negeren of als valse kerken te diskwalificeren, grossiert in rode kaarten. Deze triomfalist vreest God niet en verbeeldt zichzelf topambtenaar te zijn op het centraal bureau voor kerkelijke rijvaardigheidsbewijzen" (Trimp, 86).

Artikel 29 NGB over de kerken van de ware en de valse kerk is niet bedoeld om bij voorbaat alle mogelijke en onmogelijke kerkelijke situaties te kwalificeren. Het artikel wil mensen helpen zelf een weg te vinden in situaties waarin Gods kinderen persoonlijk of als gemeenschap mochten kiezen.

Het is een vergissing te denken dat Guido de Brès ons met art. 29 "in 1561 een voorraad etiketten heeft meegegeven waarvan wij voortaan in elke situatie gebruik kunnen maken – tciicinde de zaken overzichtelijk te houden. Laten wij ons van dergelijke simplismen haastig bekeren. Wij halen immers het onderscheid 'waar-vals' uit zijn religieuze context en maken het uiteindelijk dienstbaar aan ons eigen geinak – het gemak van de zelfbevestiging en zelfverzekertheid" (Trimp, 97, 98).

Nief opnieuw grote woorden

Nu we als vrijgemaakten wat lijken los te komen van het vroegere exclusieve spreken over de kerk, bespeur je de neiging – **soms** ook bij jezelf – om alles eens even recht te zetten. Door eindelijk eens royaal uit te spreken dat er veel **meer** ware kerken zijn. **En** door je te wagen aan een opsomming van al die kerkgenootschappen die in je nieuwe ruimhartigheid **als** ware kerk wilt aanmerken.

Toch zou juist zo'n opsomming bewijzen dat we niet echt een les uit ons verleden getrokken hebben.

Want ten eerste: zo'n opsomming is opnieuw een statische, schematische voorstelling van zaken, al ziet die er heel anders uit dan vroeger. Ten tweede: (nog steeds) verbeelden wij ons dat wij als rechter in kerkelijke geschillen geroepen zijn tot het uitspreken van vonnissen over alle kerken om ons heen. Wie heeft ons daartoe aangesteld?

Als wij los komen van ons verleden, laten we dat dan niet doen op de manier die **ons** vrijgemaakten zo lijkt aan te kleven. Door zelfverzekerd grote woorden te spreken: over 'alle routen' van ons vrijgemaakte voorgelacht. En over hoe goed wij vele andere kerken vandaag wel vinden. Zulk overmoedig spreken zou bewijzen dat we nog steeds niet volwassen zijn.

Verlegenheid

Te grote woorden spreken is niet goed. **Het** negeren van de kerkelijke werkelijkheid als hierboven aangeduid ook niet. Rij sommige van de kerken die ik hierboven noemde kun je een grote hoeveelheid vragen stellen. Over het in bescherming nemen van de dwaalleer en dwaalleraars. Over de hantering van de kerkelijke tucht. Over vormen van kerk-zijn die veel weg hebben van gecamoufleerde scheuringen. Of die steeds meer lijken op het bestaan dat vrije groepen leiden.

Maar in het gesprek over die vra-

gen zul je ontdekken dat die vragen vaak wel degelijk worden gemotiveerd door een hartelijk streven om kerk te zijn naar het Woord. Ook al leidt dat ene streven niet altijd tot eensluidende inzichten over de vraag hoe.

Op zo'n moment zul je de verleidingsmoeten weerstaan om ter wille van het gemak, de vriendschappelijkheid of de overzichtelijkheid maar vast de wenselijke duidelijkheid te forceren over het al dan niet wettig zijn van kerken. Het is de roeping van iedere gelovige zich bij de kerk van Christus te voegen. Dat is wat anders dan een roeping om alle kerken van een afgerond oordeel en een definitief predikaat te voorzien. Daarvoor verkeer je te vaak in onzekerheid en verlegenheid. Je mag dan bedenken dat je niet alles hoeft te weten. Zeg nooit meer dan je bij het licht van Gods Woord en staande voor Gods aangezicht waar kunt maken. Liever verlegenheid in het vinden van woorden dan al te vlug een kerk waar of vals noemen.

Termen 'waar' en 'vals' onopgeefbaar

Kom je er nu in de praktijk dus bij uit dat je in feite die termen 'waar' of 'vals' nooit meer zult gebruiken? Nee. Het onderscheid 'waar-vals' blijft bruikbaar. Het is zelfs onopgeefbaar. Omdat het niet door mensen is uitgevonden. Maar afkomstig uit Gods eigen Woord.

De bijbel zelf waarschuwt namelijk al voor het verschijnsel van verval-sing. Waar = echt, oprecht. Vals = schijn, onecht, pseudo, bedriegelijk. Een kerk kan zich voordoen als gemeente die Christus volgt naar zijn Woord: maar het is niet waar omdat diezelfde kerk de bijbel als Woord van God onderuit haalt. Of iemand doet zich voor als dienaar van Christus, maar de schijn bedriegt.

Er wordt gewaarschuwd voor valse profeten, valse broeders, valse apostelen en valse christussen. Paulus waarschuwt dat wolven in schaapskleden de gemeente zullen

bedreigen, nog wel uit hun eigen midden. Hij ziet een tijd komen waarin verwende mensen de gezonde leer niet meer verdragen, maar op zoek gaan naar leraars van hun eigen smaak. Ze zullen hun oor van de waarheid afkeren en zich richten op verdichtsels (verzonnen verhalen, leugens).

Als je al deze scherpe en waarschuwendende woorden leest, dan begrijp je waar bij De Brès de termen 'waar' en 'vals' op teruggaan. En dan laat je je niet langer als een naïeveling zomaar inpakken door mooie woorden, vrome gebaren en schone schijn (Trimp, 52v.) Je hebt deze woorden nodig om zelf gewaarschuwd te zijn en ook elkaar te waarschuwen.

Je moet ook bereid zijn ze in de actuele situatie toe te passen. Kijkend naar de kerken uit de Hervorming stel ik de volgende vraag. Doet een kerkverband

- dat al jarenlang Gods Woord laat ondermijnen door mensen als bijvoorbeeld ds. Nico ter Linden (Nederlands Hervormd) of dr. H.M. Kuitert (synodaal Gereformeerd);
 - dat niet ingrijpt wanneer zij in eigen kerk en voor het forum van heel het Nederlandse volk hun verwoestende invloed uitoefenen;
 - dat toelaat dat de heilsfeiten van Christus zo worden geïnterpreteerd dat kan feitelijkheid ontkend wordt;
 - dat aan jarenlange protesten daartegen voorbijgaat;
 - dat verder – om niet meer te noemen – werkeloos toekijkt hoe het cel-ste kenmerk van de kerk, de zuivere verkondiging van Gods Woord, steeds verder wordt onderuit gehaald omdat dat Woord van al haar gezag beroofd wordt; doet zo'n kerk zich in haar kerkverband niet kennen als valse kerk? Het antwoord kan niet anders zijn dan: ja.
- En wat wordt volgens art. 28 NGB dan van haar leden verwacht?

Waarheidslievend en zelfkritisch

'Ware kerk' mag zich nocinen die kerk die in alle opzichten toe wil blijven groeien naar Christus haar Hoofd, zich in alles lioudend aan zijn Woord. Waarbij datzelfde Woord juist oproept tot permanente zelfkritiek en zelfcorrectie. "Want wij struikelen allen in velerlei opzicht. Wie in zijn spraken niet struikelt is een volmaakt man..." (Jak. 3 : 2). Dat geldt ook voor groepen mensen die namens de kerken tot uitspraken komen. Ook zij kunnen struikelen. Wie zich aan die waarheid houdt, leert nederigheid en bescheidenheid. Zeker in de ontmoeting met andere kerken die zich evenzeer in alles willen houden aan de waarheid, maar op sommige punten tot andere inzichten kwamen.

Die nederigheid en bescheidenheid moeten ons er echter niet toe verleiden er maar het zwijgen toe te doen. En zo de waarheid in het midden te laten. Gelaten berustend in een pluraal waarheidsidee. Wegzakkend in onverschilligheid. Dat is de sfeer van onze maatschappij. Maar in die sfeer groeit onder gelovige jongeren de bekooft aan mensen in een overtuiging, die hun visie met verve verdedigen. Bovendien zijn wij het aan de Heer van de kerk verplicht zijn Woord niet te presenteren als een vaag Boek waarmee je alle kanten uit kunt. We zullen bij elk meningsverschil moeten bidden tot de Geest van kennis en waarheid om verlichting van ons verduisterd verstand, om steeds opnieuw te ontdekken waarop het aankomt.

Niet alles tegelijk

Wanneer er inder kerken van Christus in één plaats naast elkaar bestaan, inogen ze niet tevreden berusten in hun verdeeldheid. Ze moeten kijken wat hen nog gescheiden houdt. En alle blokkades met liefde en zelfverloochening opruimen.

Maar als je meer dan één kerk naast je ziet die wil staan op de basis van Gods Woord, waar moet je dan beginnen? Je moet nuchter zijn. Als je blijft niet alles tegelijk. Als kerken met elkaar in gesprek gaan kost dat veel tijd en energie. Soms heb je in je plaatselijke gemeente al je energie al voor andere doeleinden nodig. Of het eigen kerkverband slokt veel tijd en aandacht op. Als ambtelijke voorziening een probleem wordt, is het meestal al een hele toer om aan je gemeente de herderlijke zorg en leiding te geven die voor de opbouw nodig is. Overigens moeten zulke factoren ook maar eens bedacht worden wanneer kerkelijke samensprekingen niet erg vlot verlopen. Traagheid is echt niet altijd een symptoom van weinig 'oecumenisch willen'. Traagheid komt ook niet altijd voort uit gebrek aan visie of stropetrigheid van kerkelijke molens. Wie met dat soort verwijten komt, moet zichzelf eens afvragen hoeveel uren er eigenlijk in een dag gaan. Qua tijd, menskracht, en organisatielent zijn wij maar zeer beperkte mensen. Dat te erkennen is geen kwestie van lamelzigheid maar van bescheidenheid.

Beginnen bij het begin: CGK prioriteit nr. 1

Het ligt in onze situatie voor de hand om te beginnen bij die kerk die het dichtst bij huis is. Het dichtst bij elkaar staan de Christelijke Gereformeerde Kerken en de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. Het is een groot wonder en een puur bewijs van de kracht van Gods Woord en Geest, dat die twee kerken na een eeuw van gescheiden optrekken nog altijd op hetzelfde fundament staan. Dit ondanks episodes vol geharrewar, kritiek en irritaties over en weer. Je wordt er blij van dat de toenadering op het niveau van de synode steeds duidelijker blijkt.

Als je dus ergens moet beginnen, dan moet het op grond van dit alles duidelijk zijn dat gesprekken met

de CGK prioriteit nummer 1 moeten hebben.

Wordt het niet eens tijd dat er nu ook een einde komt aan het 's zondags door elkaar heen lopen, de één linksaf, de ander rechts? Het lofzingen vanuit verschillende gebouwen? Het vieren van Christus' dood aan verschillende tafels?

Wat zou het goed zijn wanneer we er nu ook echt werk van maken om elkaar ook plaatselijk beter te leren kennen en begrijpen. Dat hoeft misschien minder tijd te kosten dan je zou denken. Want nu er landelijk al zoveel overeenstemming is bereikt, hoe je plaatselijk niet alles nog eens over te doen. Geen moeizaam zich voortslepende besprekingen over alle punten die ooit aan de orde zijn geweest. Veel beter is het om niet te lang te wachten met ontmoetingen van de broeders en zusters zelf met elkaar. Om met elkaar te praten bij het licht van de bijbel, met elkaar te zingen en te bidden.

Offerbereidheid

Overigens zal zo'n proces van hereniging van onze kant gepaard moeten gaan met offerbereidheid. Als de complete eenheid in Christus binnen handbereik komt, zouden we als vrijgemaakten niet te hard meer van stapel moeten lopen met vernieuwingen. Je zou bijna zeggen: een voorlopige stop op vernieuwingen om prioriteit te geven aan eenheid met de CGK. Een rein zetten op alles wat ons van de CGK zou verwijderen. Desnoods het gezangen-besluit en andere liturgische vernieuwingen maar weer op de schop. Of elkaar meer vrijheid op die punten geven. En daarin leren van de CGK die op sommige punten meer flexibiliteit aan de dag leggen dan wij. En natuurlijk meer officieel overleg met en afstemming op elkaar.

En de andere kerken dan?

Wat moet onze opstelling zijn naar de andere kerken naast de CGK, waarover het in de aanhef van dit

artikel ging? Ook al kan geen kerk alles tegelijk, het verlangen naar eenheid met alle kerken die willen leven op de basis van Gods Woord moet blijven branden.

Uitgangspunt zal moeten zijn dat wij ons niet onnodig van hen verwijderen. Sterker nog: dat we waar mogelijk elkaar ontmoeten, leren kennen en waarderen.

Ik heb niet veel ruimte meer om daar nog iets over te zeggen. Ik was van plan om iets te zeggen over samenwerking, bijvoorbeeld in de evangelisatie. Ik laat dat nu rusten.

Officiële vertegenwoordiging

Eén punt nog. Over onnodige verwijdering gesproken, in het midden van onze kerken ligt nog altijd een gezamenlijke afspraak die dergelijke verwijdering juist wel veroorzaakt. Het gaat om een uitspraak van de Generale Synode Middelburg 1933, bevestigd door Leeuwarden 1990 en Ommen 1993. Uitgesproken is dat officiële vertegenwoordiging van de kerken bij officiële gebeurtenissen van andere kerkgenootschappen niet plaats zal vinden, wanneer er verder geen contacten bestaan die gericht zijn op eenwording. Omgekeerd gaan dergelijke officiële uitnodigingen ook nooit uit wanneer binnen onze kerken bijvoorbeeld een nieuw kerkgebouw in gebruik genomen wordt. De grond voor deze uitspraak is dat zo'n vertegenwoordiging miskent dat de wegen ter wille van de waarheid uiteengaan.

Ik begrijp de intentie van onze synode-uitspraak: zo'n officieel gebaar verdoezelt het ontbreken van eenheid. En voor de duidelijkheid: ik zal me toelagen op naleving van deze afspraak, zolang die er ligt.

Maar intussen stel ik vast dat deze gedragsregel buiten onze kerken volstrekt niet begrepen wordt. Hij wordt uitgelegd als grenzeloze hoogmoed. We hebben onze reputatie ermee versterkt dat wij onszelf beschouwen als de enige ware kerk

zijn en dat wij alle andere kerken eenvoudig wensen te negeren. **Hoe-**wel liet de bedoeling was de echte eenheid erdoor te bevorderen, heeft het de vervijdering alleen maar groter gemaakt. De Christelijke Gereformeerden gaan hier anders mee om. Laten we nog eens naar hen luisteren. **En** dit besluit herzien. Niet om vervolgens kritiekloos op alle uitnodigingen in te gaan en ook **zelf** alles en iedereen maar uit te nodigen. Maar wel om de werkelijkheid recht te doen en de eenheid van wie bij elkaar horen dichterbij te brengen.

Schriftuurlijk Samen-op-weg

Beginnen bij het begin. Praten met de CGK. Naar hen luisteren. Van hen leren. Met hen overleggen. En tenslotte: met hen herenigen. Wat zou het een wonder zijn, wat zou het een vreugde zijn voor God en de engelen. wanneer Christelijke Gereformeerde en vrijgemaakte Gereformeerde broeders en zusters zich als kerken van Christus vroeg in het volgende millennium compleet tot elkaar bekeren. Een schriftuurlijk Samen-op-weg. maar dan zonder het onverkwikkelijke gekraak dat rond dat andere SOW-proces opklinkt. Zou dit wonder niet een nieuw **élan** aan ons beider kerkelijk leven kunnen geven? Zou het onze jongeren er niet van overtuigen dat het ons ernst is in het zoeken naar eenheid? Zou er niet een uitwaaiend effect kunnen uitgaan naar andere christenen en kerken toe? Zou het onze Nederlandse Gereformeerde broeders en zusters niet in beweging kunnen brengen? Zou de Gereformeerde Bond in haar geïsoleerde positie binnen de SOW-kerk de hand **niet** uitstrekken naar een here-nigde Kerk uit de Reformatie?

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk van Alphen aan den Rijn.

GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN

Vol ben ik heengegaan, maar leeg heeft mij de Here doen terugkeren.

Waarom zouden jullie mij Noömi noemen, daar de Here tegen mij heeft getuigd en de Almachtige mij kwaad heeft aangedaan?

N.a.v. Ruth 1:21

Nee, het leven spaart haar niet. Noömi. Soms geluk, maar meer verdriet.

Begrijpt u haar een beetje? Pas getrouwd met een flinke onderneemende **man**, met vast en zeker grote idealen. Het begint er op te lijken: twee jongetjes als zegen op haar huwelijk.

Maar dan de honger. Stel je voor: geen eten voor je opgroeiende kinderen, iets ergers kan ik me moeilijk voorstellen. Ten einde raad besluiten ze samen om liet in het buitenland te zoeken.

Maar ook daar wordt alles afgebroken. Haar man sterft. Daar sta je, alleen, met twee jongens, vreemdeling in het buitenland. Gelukkig trouwen de jongens. Maar dan weer die ontvucherende klap. Beiden sterven.

Noem mij maar Mara, Bitterheid. Ja maar, Noömi, is God er dan niet in je leven?

Jawel, maar veel vreugde gunt Hij me kennelijk niet. ik ken God vooral als de Almachtige. die je leven maakt of breekt. Mij heeft Hij in elk geval gebroken.

Verbitterd

Een verbitterd mens. Het verdriet heeft zich ingevreten in haar leven.

J.W. Roosenbrand

p— meditatief

Ze speelt de slachtofferrol met overtuiging. 'Het is voor mij allemaal veel erger dan voor jullie, Ruth en Orpa'.

Het beheerst haar kijk op verleden en heden en toekomst. Vroeger was alles beter: 'vol ben ik vertrokken', zegt ze tegen de vrouwen die haar weer welkom heten in de stad waar God brood geeft. (Maar Noömi, ben je dan vergeten dat je toen uit pure noodzaak vertrok vanwege de ondraaglijke honger?). Voor mij is er geen toekomst meer, 'leeg ben ik terug gekomen'. Wat **zeg** je? Zij daar? O ja, dat is mijn schoondochter, die wilde persc mee. Ik kon haar niet tegenhouden. Ik snap niet wat zij in mij **ziet**. En eerlijk gezegd ook niet wat ze ziet in de God van Israël.

Aanstekelijk christen?

Noömi is niet echt wat je zou noemen een **aanstekelijke christin**. Wegstreden dus uit de lijst met namen?

Mooi toch dat ook deze vrouw een **plaatsje** krijgt in de stamboom van de Messias?

Dat Hij haar zelfs (ondanks alles) mee laat werken aan **zijn** grote plan. Wat is God geduldig met ons.

Wat zal ik **zeggen** tegen Noömi als ik haar tegenkom?

Misschien hoef ik niet altijd wat te **zeggen**.

Ze mag er wel bij horen in het huis waar God zijn brood uitdeelt. deze verbitterde zuster.

In hoop op betere tijden als God haar zal ontdooien.

Ds J.W. Roosenbrand is predikant van de Gereformeerde Kerk van Groningen-Oost.

W en met God

telijke levensstijl.... Of, om liet in woorden te zeggen die in deze rubric passen: niet passend bij de wandel met God.

Persoonlijke en collectieve schuld

Ik heb zelf gerookt. Doe niet zo ongezellig, zei mijn vader. steek er eens eentje op. Hij rookte zelf maar matig. Mijn vrienden maakten hem in mijn ogen wat belachelijk. omdat hij volgens hen niet goed roken kon. Ik ben er achteraf eigenlijk maar blij om. Later stopte hij helemaal. Ik heb ze zelf wel opgestoken, de sigaretten. de sigaren en de pijp. Wij wisten nog niet dat het zo verkeerd was. Was het niet ds. Luiten die eens opmerkte in deze krant, dat wij nog niet zo lang weten, dat het zonde is? Dat moet ons voorzichtig maken in het beleid. Maar als we dat nu intussen wel weten, moet ons dat wel brengen tot duidelijke uitgangspunten. Het is gemakkelijk om grote veroordelende woorden te gebruiken in artikelen, brieven en preken om ons standpunt over de schadelijkheid van roken kracht bij te zetten. Vooral als we zelf van het roken af zijn intussen. Maar we zullen moeten beginnen met te spreken over schuld. Wij hebben het niet goed geweten, maar er waren er altijd al veel eerder dan wij mensen die het wel wisten: presbyterianen in Brazilië, evangelisten in eigen land, antirookpropheten die we wat overdreven vonden. Ging het niet wat ver, om te zeggen, dat een mens die rookte niet wedergeboren kon zijn? Ja dat ging wel wat ver. En dat gaat mij nog te ver. En zeker als wij met elkaar de gewoonte om te roken in onze kringen breed hebben geaccepteerd, jaren lang, en ook door ons toelaten en meedoen hebben bevorderd. Pas-bekeerlingen zijn

We krijgen er weer mee te maken, of we willen of niet. Het netwerk van gereformeerde artsen dat opereert onder de koepel van het GMV heeft een brief gestuurd naar alle kerkenraden. Die kunnen zich er misschien nog wel van af maken door te zeggen, dat zij hun agenda niet laten bepalen door zo maar een ingekomen stuk van zomaar enkele artsen. Maar ieder lid van welke gemeente dan ook kon een voorstel indienen om in de lijn van deze brief een stuk beleid op te zetten tegen het roken. Het ND heeft erover geschreven (ND 73 november 1999). De eerste ingezonden stukken op pagina 7 zijn al afgedrukt. Ieder die kan lezen, leest mee. Wat gaan we doen?

De zee van weën over de rijen van rokers

Drie artsen willen de kerkenraden oproepen zich nader te bezinnen op de slechte gewoonte van het roken. Gelukkig durft niemand meer te zeggen, dat er niets op roken tegen is. En wie dat toch diep in zijn hart nog een beetje denkt, moet maar eens op zich laten inwerken wat deze vaklui schrijven.

Roken heeft een direct schadelijk effect op degenen die rookt, lees ik. En dan geven ze een niet geringe lijst van ziekten die je ervan kunt oplopen: longkanker, hartziekten, mond- kanker, keelkanker, slokdarmkanker, alvleesklierkanker, blaaskanker, baarmoederhalskanker. chronische longziekten, verstopping van de slagaders in de benen, grotere kans op het krijgen van een beroerte etc. etc. Roken is een van de grootste gezondheidsproblemen van vandaag. Een roker heeft 50% kans om aan roken dood te gaan. De meeste slachtoffers vallen in de rijen van de rokers die in

hun tienerjaren zijn begonnen. Stoppen helpt altijd. Ook als je al jaren gerookt hebt.

En dan koint daaroverheen nog het indirect schadelijk effect op degenen die uitgedemde sigarettenrook in- haleert, moet inlialeren. Kinderen van rokende ouders hebben vaker oorontsteking, hebben vaker luchtwegproblemen, komen vaker in aanmerking voor het knippen van amandelen. Roken in de zwangerschap geeft aan de kinderen een slechtere start met een lager geboortegewicht en meer kans op chronische luchtwegziekten.

Hel is al niet al wel genoeg om flink te schrikken. Het is haast te veel om te verwerken. De ondertekenaars, drie gereformeerde artsen, zeggen dat uit deze opsomming blijkt, dat roken niet in overeenstemming te brengen is met een christelijke levensstijl. Dat is een zeer duidelijke, harde, vergaande uitspraak, die een veroordeling van het roken betekent en ook voorschrijft. Niet in overeenstemming te brengen met een chris-

soms ongenueanceerd fel. Schuldgevoelens maken mij voorzichtig. Ik heb ook gerookt. Ik wist hei niet dat het zo slecht was. Maar toen ik met mensen in aanraking kwam, die het wel wisten, vond ik ze toch wel wat overdreven. En ik ben er niet dadelijk mee gestopt. Ik heb dus ook schuld. Een heleboel mensen in onze kringen hebben samen een stuk schuld. En ik vind dat we dat maar eerlijk moeten zeggen. En er nu samen werk van moeten maken, dat er een klimaat ontstaat waarin je uit de toon valt als je rookt. Roken is slecht. Ook als het nog niet onchristelijk is, is het toch nog wel slecht. Dat moet onder ons vast staan. Er zijn vele andere dingen ook slecht. Daar gaan we ook tegen in. Alle verslaving is slecht. Maar verslaving is ook het resultaat van een groeiproces. We pakken dat groeiproces aan. En we beginnen niet met het plakken van totaal-veroordelingen, die de behandeling bemoeilijken. Maar **wc** zeggen heel eenvoudig: het is slecht. En **we** moeten er iets tegen doen.

Duidelijk beleid

Nu vragen deze drie artsen om beleid. Ze vragen geen instemming met hun uitspraak, dat roken niet in overeenstemming is met een christelijke levensstijl. Ze doen wel die uitspraak. En hun vraag om beleid is daarop uiteraard ook gebaseerd. Maar, heel verstandig. Zij vragen niet eerst instemming in het veroordeeling van iedere roker. Ze vragen aandacht voor het schadelijke van roken. Ze adstrueren die vraag in de gegevens die hun vanuit hun vak ter beschikking staan. Wie zich daardoor niet aan hei schrikken laat brengen, is dom, onnozel en koppig. Laat de bezinning binnen de kerkenraad toch op gang komen, schrijven ze. En als je een kerkelijk beleid op gang wilt brengen, zal het inderdaad daar moeten beginnen. Ze laten er wel direct een heel indringende vraag op volgen: is roken een gewoonte die te combineren is in het ambt van ouderling of diaken? Na de uitspraak dat roken niet in overeenstemming te brengen is met de christelijke levensstijl, is dat hooguit een retorische vraag. En

juist het retorische karakter van deze vraag zal vele kerkenraadsvergaderingen dwars komen te zitten. Want daardoor ligt de start van de gevraagde bezinning direct onder de hypotheek van de afwijzing van elke ambtsdrager die rookt. Dat maakt een positief ingaan op deze brief niet gemakkelijker. Maar ik zou toch graag willen, dat, als er nog geen bezinning op gang gekomen is, kerkenraden daarmee wel gaan beginnen. Dat kan ook wel zonder direct bij het begin de veroordelingen van deze artsen over te nemen. Die krijgen zo gauw de klank van: doet wie niet ophoudt met roken uit uw midden weg; hij zij u als de heiden en de tollenaar. Dat gaat me na onze voorgeschiedenis te ver. Maar ik denk toch wel dat het haast niet meer mogelijk is om mensen op huisbezoek te sturen, die binnenkomen met de geur van de nicotine om zich heen. Daai moeten vele gemeenteleden iets overwinnen. Kerkenraden moeten zich daar wel van bewust zijn. En ze moeten niet vanwege de voorgaande uitspraken van deze artsen hun hele brief maar van tafel schuiven. Dan worden de ogen gesloten voor iets dat wel aangepakt dient te worden. Dus: bezinning!

In en om het kerkgebouw

Pas dan heeft het zin de tweede vraag die zij in hun brief stellen te beantwoorden: hoe staat liet met het roken in en om het kerkgebouw. Als het roken iets is dat niet past bij een christen, is het vreemd, dat er openlijk rond het kerkgebouw gerookt wordt door de kerkgangers en catechisanten en verenigingsbezoekers, zeggen de briefschrijvers. We zouden de koster eens moeten vragen, hoe groot de oogst aan peuken is op maandagmorgen. Wat doen we tegen de gewoonte van de catechisanten om er nog eens eentje op te steken onder het afdak van het fietsenhok? Wat gebeurt er op de soos van de zaterdagavond? Weer denk ik, dat de inzet van de totaal-veroordeling wel manhaftig lijkt, maar niet functioneel is. Er is best een dosis durf voor nodig om de rookgewoonten aan de orde te stellen. En een dosis uithoudingsver-

inogen, om dat vol te houden. Ook zonder de totaal-veroordeling van een roker als geen (goed) christen, is het al wel mogelijk om het besluit te nemen, dat op het erf van de kerk niet gerookt mag worden. Als we dat alleen maar durven op basis van een dergelijke totaal-veroordeling, zou dat best eens een uiting van zwakte kunnen zijn. Roken is slecht. Voor de roker in de eerste plaats. Eii voor zijn buurman/rouw ook. En roken ruikt ook nog vies. Roken moet ontmoedigd worden. Maar we hebben als gemeenschap boter op ons hoofd. En er zijn ook vele andere slechte dingen. Die moeten we wellicht ook eens aanpakken. Maar wie alles in een keer wil, komt tot niets; wie te veel wil, begint niet eens meer.

Maatregelen

Concreet: we kunnen best zonder een totaal-veroordeling van rokers en zonder eerst een totaal-plaatje te moeten maken van alles wat slecht en vies is, naar aanleiding van het verzoek ingaan van deze drie artsen een anti-rook-beleid stimuleren onder ambtsdragers en niet-ambtsdragers, onder jongeren en ouderen, in en rond onze kerkgebouwen. Ik hoop dat de forse inzet van deze brief niet net leidt tot afwijzing van hun verzoek, maar het nuttige effect heeft van duidelijke maatregelen. Wij, principiële kerken, die vaak heel principieel de overheid op haar kleur afwijzen, lopen soms (te vet) achter bij haar als het om concrete maatregelen gaat om het roken tegen te gaan. Aan de overheid kun je het zien, dat je het roken nog niet onchristelijk hoeft te noemen, om haar in alle openbare gebouwen wel te verbieden. Die overheid deed dat eerder in haar gebouwen dan wij in onze kerken. Laten we als winst noteren, dat onze kerkgebouwen rookvrij zijn intussen. En laten we verder gaan met een duidelijk en rustig ontmoedigingsbeleid, zonder aarzelingen en zonder te veel te willen ineens of in te korte tijd. Doof het vuur!

Ds. J. T. Oldenhuis is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-Zuid.

DE HEILIGE GEEST EN DE SCHEPPING 2

A.N. Hendriks

achtergronden

*In onze belijdenis komt de Heilige Geest sterk naar voren als **Herschepper**. Hij is het die ons naar het beeld van Christus vernieuwt (Zondag 32 H.C.). In Zondag 8 H.C. wordt onze heiliging in hefbijzonder aan God de Heilige Geest toegeven. In een vorig artikel zagen wij reeds hoe breed echter J. Calvijn en A. Kuyper over het werk van de Geest spreken. Beiden zien de Heilige Geest ook volop aan het werk bij de schepping en in de onderhouding van de wereld. Wanneer de Geloofsbelijdenis van Nicea de Heilige Geest eert als Degene, die Here is en levendmaakt, passen Calvijn en Kuyper dit ook toe op het 'kosmisch' werk van de Geest. Doen zij dat terecht? Wat zegt de Schrift? Met deze vragen houden wij ons in dit artikel bezig.*

De Geest en de schepping

In het voetspoor van Augustinus hebben gereformeerden altijd beleiden dat de van God uitgaande werken ongedeeld zijn, dat wil zeggen: alle drie Personen zijn daarbij betrokken. Ook al belijden wij met Zondag 8 H.C. 'God de Vader en onze schepping', dit betekent niet dat de Zoon en de Heilige Geest geen aandeel hebben in het werk van de schepping. Dat de schepping ook het werk is van God de Zoon, leren wij uit Johannes 1:3: "Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden, dat geworden is". Uit het Oude Testament blijkt duidelijk dat ook God de Heilige Geest bij het werk van de schepping betrokken is. Wij lezen immers al op

de eerste bladzijde van onze bijbel: "In den beginne schiep God de hemel en de aarde. De aarde nu was woest en ledig, en duisternis lag op de vloed, en de Geest Gods zweefde over de wateren" (Gen. 1:1, 2). Er is over deze woorden waarmee de Schrift opent, veel te doen in de exegetische literatuur. Maar dat heeft hier allemaal niet ter sprake te komen. Duidelijk is dat vers 2 de toestand van de aarde weergeeft, waarin deze zich bevond, nadat zij door God geschapen was. Die toestand komt hier naar voren als zeer onherbergzaam, nog totaal ongeschikt om als woonplaats voor mens en dier te dienen. Terwijl de aarde nog onherbergzaam is, blijkt er reeds een activiteit van de Heilige Geest te zijn. Wij lezen immers dat de Geest van God

'zweefde' over de wateren. Men heeft het Hebreeuwse woord dat lier voor de activiteit van de Geest gebruikt wordt, ook wel weergegeven met het werkwoord 'broeden'. Maar deze weergave wordt thans algemeen afgewezen.² Voor de juiste vertaling wijst men op Dcuteronium 32:11, waar hetzelfde werkwoord gebruikt wordt van de arend die over zijn jongen zweeft. De vertaling 'zweven' verdient ook in Genesis 1:2 de voorkeur. Zoals een arend met wakende zorg boven de jongen zweeft bij hun eerste vliegproeven, zo zweefde de Geest van God met wakende zorgzaamheid over de aarde in haar eerste toestand.

Het blijft moeilijk deze activiteit van de Heilige Geest nader te omschrijven. Er zijn theologen die met H. Bavinck spreken over een levenwekkend en vormend werk van de Geest.³ Maar dit spreken wordt gedrukt door het bezwaar dat in de Schrift 'hemel en aarde' nergens aangeduid worden als 'ongevormde stof'. Er blijven hier vragen die niet te beantwoorden zijn.

In elk geval is duidelijk dat wij hier lezen over een activiteit van de Heilige Geest in verband met de schepping. Ook de Geest blijkt bij het scheppingswerk betrokken te zijn! Wij kunnen denken aan een beschermende en instandhoudende werking van de Geest ten opzichte van de reeds geschapen 'wereld'.

Wanneer het gaat om het thema 'Geest en schepping', moet ook Psalm 33:6 genoemd worden: "Door het woord des HEREN zijn de hemelen gemaakt, door de adem van zijn mond al hun heer". In het Hebreeuws staat voor 'adem' het woordje *ruach*, dat zowel door

‘geest’ als door ‘adem’ kan worden vertaald. Er is niets op tegen ‘adem’ hier te lezen met een hoofdletter en hier dus te denken aan God de Heilige Geest. J. Ridderbos vertaalt met ‘adem’, maar tekent erbij aan: “In deze gedachtengang kan men stellig zeggen, dat zijn ‘adem’ beeldsprakerige aanduiding is van de van God uitgaande levenwekkende Geest; en dat dus hier evenals in Gen. 1 zowel aan de Geest als aan het woord Gods een plaats in het scheppingswerk wordt toegeschreven”.⁴

In dit verband is ook te wijzen op *Jesaja 40:13*: “Wie bestuurde de Geest des HEREN en onderrichtte Hem als zijn raadsman?”. De profeet wijst op Gods grootheid in zijn scheppingswerk (vs. 12), om Israël op het hart te binden hoe geweldig zijn Helper is. De Heilige Geest wordt hier onmiskenbaar genoemd als Degene, die actief was bij dit scheppingswerk. De Geest ging daarin zijn eigen weg: Hij had daarbij geen adviseurs! Zo laat God Zich nooit leiden door mensen.

De Geest en de onderhouding

Uit het Oude Testament leren wij dat de Heilige Geest niet enkel onderdeel heeft in Gods scheppingswerk, maar ook functioneert bij de onderhouding van het geschapene. Hij is het die leven geeft en het gelaat van de aardbodem vernieuwt.

Hoezeer het leven van mensen te danken is aan God de Heilige Geest, leert ons een tekst als *Genesis 6:3*: “En de HERE zeide: Mijn Geest zal niet altoos in de mens blijven, nu zij zich misgaan hebben; hij is vlees; zijn dagen zullen honderd twintig jaar zijn”. God kondigt het oordeel van de zondvloed aan. De mensen krijgen nog honderd twintig jaar uitstel van executie. Maar eens komt het doodsoordeel. Want de Here zal zijn Geest van de mensen weg nemen, de Geest, die hun het leven geeft en dat leven in stand houdt.

Dat mensen hun leven danken aan Gods Geest, horen wij ook in het boek *Job*. *Job* spreekt over ‘de Geest van God’ die in zijn neusgaten is (*Job 27:3*). *Job* spreekt niet over ‘mijn adem’, maar over ‘de Adem van God’. En dat moet ons treffen. *Job* gaat gewichtige dingen zeggen, maar vooraf verklaart hij dat hij goed bij zijn positieven is. Hij is er nog helemaal! En dat nog – leven erkent hij als een werking van Gods Geest.⁵

Ongeveer hetzelfde betuigt even later Elihu, wanneer hij zegt: “De Geest Gods heeft mij gemaakt, en de adem des Almachtigen doet mij leven” (*Job 33:4*). Elihu gaat vermetele dingen spreken, maar hij legitimeert dat door te benadrukken dat er wel degelijk een Geesteswerking in hem is (vgl. *32:8*). Hij dankt zijn ontstaan en bestaan aan de werking van Gods Geest!

Hoezeer de Heilige Geest in het werk van de onderhouding bezig is, horen wij ook in *Job 26:13*: “Door zijn adem werd de hemel helder...”. *Job* verkondigt wat God nog altijd in zijn wereld doet. Zoals God de zee stilt door zijn kracht (vs. 12), zo wordt de hemel (=de lucht) helder door zijn Adem. Het Hebreeuws heeft hier weer ‘ruach’, dat wij hier zeker met een hoofdletter mogen lezen. Gods Adem is hier dan weer de Heilige Geest, die de lucht helder maakt.

Nog uitvoeriger horen wij over het onderhoudende werk van de Geest in *Psalms 104:30*: “Zendt Gij uw Geest uit, zij worden geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat van de aardbodem”.

De dichter bezingt, hoe God als een Vader zorgt voor zijn schepselen. Diep zijn ze van Hem afhankelijk. Als God zijn aangezicht voor hen verbergt, dan is het met hen gedaan. Maar God kan ook zijn Geest uitzenden en dat geeft ze leven en aan zijn Mogelijk denkt de dichter in de verzen 29 en 30 speciaal aan de dieren en de mensen (vgl. het voorafgaande). Maar bij dat ‘vernieuwen van de aardbodem’ zijn

wij toch geneigd te denken aan het herboren worden van de plantenwereld in de lente.

In elk geval komt hier duidelijk op ons toe, hoezeer mens en dier hun ontstaan en bestaan danken aan de werking van Gods Geest.

Tenslotte is in dit verband nog te wijzen op *Jesaja 44:3*: “Want Ik zal water gieten op het dorstige en beken op het droge; Ik zal mijn Geest uitgieten op uw nakroost en mijn zegen op uw nakomelingen”. De profeet kondigt een nieuwe toekomst voor Israël aan: mens en natuur zullen delen in de zegen van de vruchtbaarheid. En het is door zijn Geest dat de Here die vruchtbaarheid zal schenken. Tegenover de vernietiging van Israëls volksbestaan (vgl. *43:28*) stelt God een wondere toename van zijn volk (vgl. vs. 4). Er is tegelijk uitzicht op een geestelijk herstel (vgl. vs. 5), maar daartoe behoeven wij deze profetie niet te beperken. Met J. Ridderbos kunnen wij zeggen, dat de Heilige Geest hier allereerst genoemd wordt als de Verwekker van natuurlijk leven.⁶

De Geest en de nieuwe wereld

In het Nieuwe Testament vinden wij geen plaatsen, waar het werk van de Geest bij de schepping en in de onderhouding expliciet ter sprake komt. Wel legt Paulus in *Romeinen 8:19-27* een verband tussen de Heilige Geest en de schepping. De apostel spreekt over de situatie waarin de schepping verkeert, maar hij doet dat in het grote kader van de heerlijkheid die Gods kinderen wacht (vgl. vers 18 en vers 30). Ook hier blijkt hoezeer mens en wereld verbonden zijn. “De mens wordt nooit uit de schepping verlost. De schepping wordt met de mens verlost. In het licht van de toekomst van de kinderen Gods ziet Paulus dus ook een toekomst voor de schepping”.⁷

Het is dan ook met reikhalzend verlangen dat de schepping wacht op het openbaar worden van de zonen

van God (vers 19). Wanneer Gods kinderen de volle weelde van hun kindschap ontvangen, is er tegelijk ook voor de schepping bevrijding. In de tegenwoordige tijd (letterlijk: 'de nu-tijd') woont de Geest als *Eersteling* in de gelovigen (vers 23). Hij vertegenwoordigt de grote toekomst bij Gods kinderen. In Hem hebben zij die toekomst reeds bij zich. Zo is de Geest binnengetreden in een wereld waarin nog volop de dienstbaarheid aan de verzakingelijkheid zich manifesteert. Zijn komst houdt de belofte in dat deze wereld op weg is naar haar bevrijding!

Maar de Geest woont niet alleen in de harten van Gods kinderen, Hij is daar ook bezig met het oog op de komende bevrijding. Hij komt onze zwakheid te hulp en pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen (vers 26).

De 'zwakheid' waarover Paulus spreekt, is een duidelijk gekwalificeerde zwakheid. Het gaat om zwakheid in ons *bidden*. Wij weten namelijk niet te bidden 'naar behoren'. Vanwege het 'naar de wil van God' in vers 27 en het 'volgens zijn voornemen' in vers 28 zal de apostel met dit 'naar behoren' wel bedoelen: overeenkomstig Gods voornemen, naar Gods raadsplan. Wij zijn niet bij machte het 'wat' van de komende heerlijkheid onder woorden te brengen, "zo onder woorden te brengen, dat het voor God zou kunnen dienen als de uitdrukking van hetgeen Hij ons schenken wil".⁸ Er is bij ons een verlegenheid in het naderbij bidden van de grote toekomst.

In die zwakheid nu komt de Heilige Geest ons te hulp. Er is sprake van een helpende en tegelijk een plaatsvervangende ondersteuning.⁹ Waar wij tekort schieten in het bidden, komt de Geest ons te hulp. Paulus concretiseert deze hulpverlening nader als een voor ons pleiten met onuitsprekelijke verzuchtingen, als een voor ons vragen naar de wil van God. De Geest is de *Eersteling* van de komende heerlijkheid en

daarom weet Hij wel wat die heerlijkheid inhoudt.

Zo kan Hij onze Pleitbezorger zijn, die met zijn goddelijke verzuchtingen de grote toekomst naar ons toebidt!

Er is hoop voor Gods lijdende kinderen. Er is toekomst voor de zuchtende schepping. Want de Geest zelf zucht om de beloofde bevrijding.

Hij die eens beschermend over de wateren zweefde (Gen. 1:2), bidt om de verlossing van *zijn* wereld.

Afronding

Terecht hebben J. Calvijn en A. Kuyper aandacht gevraagd voor het werk van de Heilige Geest bij de schepping en in de onderhouding. Uit de Schriftgegevens is ons gebleken dat er meer over de Geest te zeggen is dan dat Hij onze Heilmaker is (vgl. Art. 9 N.G.B.). De Heilige Geest is ook betrokken geweest bij het scheppingswerk. Hij is het ook die mens en dier het leven geeft en dat leven door zijn kracht in stand houdt. Zelfs het ontluiken van de plantenwereld in de lente zullen wij – naar het woord van Psalm 104:30 – mogen eren als een werk van de Geest van God. Met Calvijn en Kuyper zullen wij ook de Heilige Geest een plaats moeten geven in wat wij met Zondag 10 H.C. belijden over Gods voorzienigheid. Niet eenvoudig is het hier het *eigene* van de Heilige Geest precies aan te wijzen. In de manier waarop Kuyper dit doet, speelt zijn scheppingsleer een belangrijke rol. Kuyper komt tot onderscheidingen ('kern' en 'stof'), waartegen onzes inziens bedenkingen zijn aan te voeren. Calvijn blijft dichter bij de Schrift. Het komt ons voor dat wij het veiligst gaan, wanneer wij dit eigene van de Geest vooral zien in het *levengevende* en *levensinstandhoudende*. In de Schrift komt de Heilige Geest vooral naar voren als Degene, die levend maakt, zoals ook de Geloofsbelijdenis van Nicea van Hem belijdt.

Wanneer wij zo de Heilige Geest in

onze wereld bezig zien, gaan wij Hem ook de eer geven die Hem toekomt. Alles wat adem heeft getuigt van zijn eeuwige kracht en goddelijkheid (vgl. Rom. 1:20). En de miljoenen schepselen om ons heen zijn als de letters van het prachtige boek (vgl. Art. 2 N.G.B.), die ons de majesteit van Gods Geest te aanschouwen geven. Een *brede* leer van de Heilige Geest doet ons met andere ogen naar 'het milieu' en naar onze verantwoordelijkheid voor het milieu kijken!

Er is vandaag een trend bij theologen om hier over de Heilige Geest te spreken als de Geest *van Christus*.¹⁰ Ook het kosmische werk van de Geest wordt dan geheel in Christus gefundeerd en vanuit Christus gemotiveerd.

Maar wij zullen met Calvijn het kosmische werk van de Geest wel goed moeten onderscheiden van zijn vernieuwend en herscheppend werk. Er is ook een werk van de Geest waarin alleen Gods uitverkooren delen!

J.A. Heyns verbindt het kosmische werk van de Geest met het uitgaan van de Heilige Geest uit de Vader.¹¹ Het lijkt ons beter het kosmische werk te verbinden met het uitgaan van de Geest uit de Vader en uit de Zoon. Als de Geest van de Vader en van de Zoon is Hij in het werk van de voorzienigheid bezig, waarbij wij met Calvijn hier van de Zoon spreken als het eeuwige Woord. Zo eren wij ook de voorzienigheid als het werk van de drieënige God.

Maar wanneer het gaat over de herschepping of de verlossing, dan zullen wij met de apostel Paulus moeten spreken over de Geest *van Christus* (vgl. Rom. 8:9). Hier is de Heilige Geest aan het werk als de Geest, die Christus van de Vader ontving (vgl. Hand. 2:33 en Joh. 7:39).

Wanneer Paulus in Romeinen 8 over de Geest in verband met de zuchtende schepping spreekt, heeft hij het over die Geest van Christus. Het gaat immers over de 'bevrijding' van de schepping van de

dienstbaarheid aan de vergankelijkheid. Deze bevrijding is ieti dat de Geest uit Christus neemt. In Hein heeft nok de schepping haar verlossing. Wat Paulus schrijft over de Geest verhindert ons de koinende heerlijkheid tot onze gelukzaligheid te heperken. Ook Gods schepping wordt verlost. Er is ook toekomst voor onze geschonden wereld. Want inet ons 'zoonschap' is de bevrijding van het zuchtende schepsel verbonden.

De Geest die her-schept, is de Schepper-Geest, die ook daarin komt tot het *zijn*!

¹ Sommige exegeten vertalen *ruach* hier niet door 'Geest', maar door 'wind', waarbij het woordje 'God' adjectivistisch wordt opgevat in de zin van een superlatief: 'een geduchte wind', vgl. bijv. J.H. Scheepers, *Die Gees van God en die gees van die mens in die Oir Testament*, Kampen 1960, p. 256. Scheepers meent "dat ruah die wind is die mag is waarmee God die waters as 'n bedreigende mag bestry..." (t.a.p.). W.H. Gispen, *Schepping en paradijs*, Kampen 1966, p. 33, 34 wijst dit geargumenteed af.

² Vgl. C. Westermann, *Genesis I-II*, I, Neukirchen-Vluyn (1976), p. 148.

³ Vgl. H. Bavink, *Gereformeerde Dogmatiek*, II, Kampen 1928, p. 442: "De Geest Gods als liet principe van het creatuurlijke zijn en leven, werkt vormend, levenwekkend op de watermassa der aarde in...". Vgl. de kritiek van N. H. Ridderbos, *Beschouwingen over Gen. I*, Kampen 1954, p. 25, 26 op het spreken over 'ongevormde materie'.

⁴ J. Ridderbos, *De Psalmen*, I, Kampen 1955, p. 283. Vgl. H.N. Ridderbos, *De Psalmen*, I, Kampen 1954, p. 344: "Zo kan wel gezegd worden, dat op plaatsen als deze de beginselen liggen van de openbaring, dat ook de Heilige Geest hij het scheppingswerk betrokken was...".

⁵ Vgl. J.H. Kroetz, *Het boek Job*, Kampen 1961, p. 295.

⁶ J. Ridderbos, *De profeet Jesaja*, II, Kampen 1953, (Korte Verklaring), p. 86.

⁷ J.P. Versteeg, *Geest, ambt en uitzicht*, Kampen 1989, p. 153.

⁸ Herman Ridderbos, *Aan de Romeinen*, Kampen 1959, p. 191.

⁹ J. P. Versteeg merkt ten aanzien van het in het Grieks gebruikte werkwoord *sunantilambanesthai* op: "Aan het eerste voorzetsel – het voorzetsel *sun* dat 'mee' betekent – zal geen te zwaar accent gegeven mogen worden. Het tweede voorzetsel – het voorzetsel *anti* – dat de helpende ondersteuning tegelijk karakteriseert als een plaatsvervangende ondersteuning" (*De Heilige Geest en het gebed*, Kampen 1973, p. 27. Vgl. R. J. G. Reitsma, *Geest en schepping*, Zoetermeer (1997), p. 112.

¹⁰ Zo bijv. A. van de Beek, *De Adam van God*, Nijkerk (1987) p. 213: "Het is de Geest van Christus die de kosmische Geest is" (vgl. p. 8, 181) en B.J.G. Reitsma, a.w., p. 160, 161. Opmerkelijk is dat Reitsma zelf toegeeft: "Wanneer we de Geest nadrukkelijk met Christus verbinden, roept dit wel vragen op naar de interpretatie van oudtesta-

mentische teksten nls Gen. 1:2 of Ps 104:29" (p. 160 noot 2).

¹¹ Vgl. J.A. Heyns, *Dogmatiek*, Pretoria 1981, p. 296.

Dr. A.N. Hendriks is predikant van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-Centrum.

H. Prins

m – nieuw uitgekomen

We kondigen hier kort enkele nieuw uitgekomen boeken aan. Mogelijk komt ons blad in een bredere **bespreking** op één of meer titels nader terug

Het hondje van Sollie door H. Werkman.

In deze roman ligt er een stadsgracht droog, zijn de straten spekglad en kijkt men vreemd aan tegen een revolutionaire schildersgroep. De roman gaat over een kerkscheuring in de jaren zestig, bijeengeschreven uit een mengsel van werkelijkheid en fantasie. Het verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van de jonge onderwijzer Tijs Cox, die tegen zijn zin in de spanningen verwickeld raakt. Een boek dat ten diepste gaat over het maken van de juiste keuzes. Uitgeverij Kok, Kampen, f 34,90 (315 blz.)

Calvijn en de kerkdienst

door Dr. T. Brienens.

Over kerkdienst en liturgie is in deze tijd heel wat te doen. In dit boek gaat de auteur na wat de opvattingen van Calvijn waren over de kerkdienst. Hij gaat na wat Calvijn geschreven heeft over de liturgie en hoe hij tot zijn Dienst- en Liedboek kwam. Ook beschrijft hij hoe Calvijn de kerkdienst inrichtte. Ten slotte laat dit boek zien hoe Calvijns liturgische gedachten en praktische vormgeving in verschillende landen tot op de dag van vandaag grote invloed hebben. Uitgeverij Groen, Heerenveen, f 22,50 (90 blz.)

De bron van ons geloof

door Drs. C. Bijl.

Waar komt ons geloof vandaan?

Deze actuele vraag is aan de orde in de Zondagen 25-33. Gelooven is een zaak van ons verstand of ons gevoel alleen. Wij krijgen het geloof van de Heilige Geest. Drs. C. Bijl behandelt deze troostvolle belijdenis in dit boek. Het boek is deel drie in de serie catechismusverklaringen van drs. C. Bijl en is het vervolg op *Houvast* en *troost* en wat het geloof verwacht.

Uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld, f 22,75 (94 blz.)

Inzicht in Virtual Reality door J. Stellingwerff.

"Virtual reality" wordt gebruikt door interactieve sensaties in een simulator. In dit boek wordt daarvan uitgegaan om deze mogelijke werkelijkheid van de verbeelding te onderzoeken.

Het boek begint met een doorlichting van het informatieconcept. Wat is informatie en hoe functioneert informatie in de media-filosofie?

Vervolgens wordt de verbeelding verkend als actieve kern van de virtuele werkelijkheid. Daarnaast wordt een schets gegeven van wetenschap, techniek en kunst tot aan de 21e eeuw met onderwerpen als futurologie en artificiële intelligentie. Het laatste hoofdstuk leidt naar de grenzen van onze verbeelding en ons kennen met de laatste vragen van filosofie en theologie.

Uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, f 49,50 (270 blz.)

Liefdedienst aan allen

door H. Venema.

De laatste jaren is veel nagedacht over verkondiging van het Woord in relatie tot de daarmee gepaard gaande daden. Voor beide (Woord en daad) is de kerk verantwoordelijk. Daarin moeten ook de diakenen een taak hebben.

De auteur geeft in dit boek-ie een handreiking aan de diakenen en de gemeente Ter bezinning op hun taak in de plaatselijke gemeente ten opzicht van naasten ver weg en dichtbij.

De Verre Naasten, Diaconaal Steunpunt, Zwolle (115 blz.)

'NAAR BUITEN' 1

diaconaat

Gaat het bij diaconale hulpverlening om 'de geloofsgenoten', zodat het een binnenkerkelijke activiteit blijft, of reikt de diaconale opdracht verder dan de kerkmuren?

Die vraag wordt de laatste jaren indringend door diakenen en ook door verschillende gereformeerde auteurs gesteld.

De antwoorden zijn anders dan vijftien jaar geleden.

In dit eerste artikel gaat het vooral over het verschil tussen werelddiaconaat en 'extern gericht diaconaat'. In een tweede artikel worden argumenten aangedragen die pleiten vóór extern gericht diaconaat van de kerk en een pleidooi voor meer diaconaal-missionaire activiteiten naar 'buiten'.

Werelddiaconaat

In 1971 verscheen de brochure 'Werelddiaconaat' van de hand van (toen nog) drs. A.N. Heidriks. De brochure was een uitgebreide versie van de toespraak die drs. Hendriks hield op de Centrale Diaconale Conferentie op 16 juni 1971 te Ermelo.

In die tijd nam het 7gn. werelddiaconaat binnen de hervormde kerk en de synodaal-gereformeerde kerken een grote vlucht. Die ontwikkeling werd sterk gestimuleerd vanuit de Wereldraad van Kerken, een orgaan waar gereformeerden toen al kritisch tegenover stonden.

Met werelddiaconaat wordt bedoeld: de kerk moet solidair zijn met (de nood van) de wereld. Zij moet de wereld niet in de eerste plaats roepen tot Christus maar

vooral gericht zijn op de nood van de medemens. Het christelijk getuigenis komt daarbij los te staan van het kerkelijk dienstbetoon.

Hendriks wijst het werelddiaconaat af omdat achter deze term een bepaald kerkbegrip zit.

Er is geen taak voor de kerk op het terrein van de mondiale hulpverlening.

De kerk heeft als primaire opdracht het evangelie te prediken aan alle volken en moet zich niet inlaten met wereldwijde hulpverlening,

In de jaren zeventig kwam er nog een ontwikkeling bij die het werelddiaconaat bevorderde.

Door de opkottende welvaartsstaat en de wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid (bijv. Algemene Bijstandswet), was het diaconaat in een 'identiteitscrisis' be-

land. Wat viel er nu nog te doen voor het diaconaat?

De aandacht voor de nood in de wereld (ver weg) en voor de opkomende ontwikkelingslanden werden dan ook als nieuwe aandachtsvelden voor de kerk gezien.

Het werelddiaconaat werd daarmee een nieuwe, uitdagende en alternatieve invulling van het diaconaat van de kerk.

Heidriks stelt dan de vraag: mogen wij in hulpverlening over de grenzen een mogelijkheid zien om een kwijnend diaconaat nieuwe impulsen te geven?

Zijn antwoord daarop – in de context van 1971 – was negatief. Hij benadrukt dat het diaconaat volgens de bijbel in de eerste plaats gemeentediaconaat is en geen werelddiaconaat. Bij werelddiaconaat gaat bovendien de 'daad' steeds meer ten koste van het 'woord'.

Particuliere gemeenteleden moeten wel aandacht hebben voor de nood van de wereld maar het ambt en de kerk als zodanig hoeven dat niet. Dus wel een pleidooi voor barmhartigheidsbetoon, maar dan door gemeenteleden en niet vanuit het ambt, de kerk zelf.

De toon gezet

Ik heb de indruk dat de afwijzing van werelddiaconaat de toon heeft gezet en bepalend is geweest voor het bijna geheel achterwege blijven van diaconale initiatieven buiten de eigen gemeente vanuit de gereformeerde kerken.

Daarbij hebben de synodebesluiten in 1951, waarbij hulpverlening los werd gemaakt van de zending ook nog eens een klimaat geschapen waarin voor 'extern gericht diaconaat' weinig aandacht bestond.

Naar mijn mening ten onrechte. Dat heeft Hendriks, naar ik aanneem, met zijn brochure in 1971 ook niet beoogd.

Werelddiaconaat in de context van de jaren zeventig is niet hetzelfde als 'extern gericht diaconaat' in de eigen regio vandaag.

De kritiek op het werelddiaconaat had te maken met het op de achtergrond raken van het Evangelie en met een onjuiste kijk op de plaats van de kerk in de samenleving. Over zonde en bekering werd niet meer gesproken.

Extern gericht diaconaat daarentegen komt met Woord en daad in actie voor een wereld in nood.

De dienst van de prediking en de dienst van de barmhartigheid horen bij elkaar.

De laatste jaren ontstaan er binnen verschillende kerken plaatselijke, diaconale of gecombineerde missionair-diaconale projecten en activiteiten die gericht zijn op 'buitenkerkelijken'.

Deze projecten roepen opnieuw de discussie op over de ruimte die er is voor de gemeente van Christus voor 'extern gericht diaconaat'.

De recente besluiten op de synode van Leusden over Zending en Hulpverlening stimuleren deze discussie over extern gericht diaconaat.

In die besluiten van Leusden worden de diakenen expliciet genoemd bij het stimuleren en organiseren van de betrokkenheid van de gemeente bij hulpverlening in het buitenland.

Hoewel 'zending en hulpverlening in het buitenland' niet gelijk is aan 'extern diaconaat' zullen deze besluiten wel de discussie over 'extern diaconaat in eigen omgeving' opnieuw stimuleren.

Dat is goed.

De praktijk loopt voorop

Vandaag ontstaan er in een aantal gereformeerde kerken extern gerichte diaconaal-missionaire activiteiten.

Er is een sterke behoefte om met Woord en daad de nood van de samenleving tegemoet te treden. Daar mogen we best dankbaar voor zijn. Enkele voorbeelden van actuele extern gerichte diaconaal-missionaire projecten

In een gemeente komt een asielzoekerscentrum met 600 asielzoekers. Diaconie en evangelisatiecommissie van de kerkelijke gemeente steken de koppen bij elkaar, er wordt een werkgroep geformeerd die afspraken inaakt met andere kerken en met de directie van het Asielzoekerscentrum. De asielzoekers mogen welkelijks worden uitgenodigd voor de kerkdiensten, na afloop van de diensten is er koffie en 7e worden opgevangen door gastgezinnen. Er ontstaan langduriger contacten. Na verloop van tijd doen enkele vluchtelingen belijdenis. Als de asielzoekers op transfer moeten naar andere centra zorgen gemeentelieden voor vervoer, voor kinderspeelgoed, voor overdracht aan een zuster gemeente. Een extern project met barmhartigheidsbeioen en gastvrijheid als kernkraken en liet christelijk geloof als herkenbare basis.

Op initiatief van de diaconie nodigt de gemeente van Pernis een groep van 44 Russische chauffeurs uit op zondag na de kerkdienst. De mannen staan al wekenlang zonder retourlading in de Waalhaven van Rotterdam. In de kerk ontvangen zij behalve koffie en een maaltijd ook een bijbelvertelling en een klein pakketje met daarin o.m. een Russische bijbel. Er wordt gezongen en gebeden. Een van de mensen vertaalt. De hele kerkelijke gemeente wordt ingeschakeld en de ontmoeting is opbouwend voor alle betrokkenen. Een goed voorbeeld van een extern gericht diaconaal-missionair project.

In het blad 'Dienst' zijn in de afgelopen tijd nog wel meer van zulke projecten genoemd.

Zo is er in Amersfoort-Centrum het diaconiaal project 'Gastvrij', een inaaltijdproject voor dak- en thuislozen. Dit project werkt onder verantwoordelijkheid van de diakenen en heeft enkele doelstellingen:

- barmhartigheid bewijzen aan een groep nabije naasten die aan de rand van de samenleving vertoeven
- gemeentelieden betrekken en activeren zoals het bevestigingsformulier dit aangeeft

Diakenen en gemeentelieden pakken zulke projecten vandaag zonder schroom op.

Ze hebben zeker niet het gevoel dat ze met 'werelddiaconaat' bezig zijn.

Het extern gericht diaconaat is er dus al op verschillende plaatsen.

Correctie nodig

Maar hoe zit het dan met onze reserves ten aanzien van 'diaconale hulp naar buiten'?

Yerschillende gereformeerde auteurs hebben eerder kritische opmerkingen geplaatst bij het achterwege blijven van 'extern gericht diaconaat' vanuit onze kerken.

Zo werpt dr. C.J. de Ruijter in het slothoofdstuk van zijn dissertatie in 1992 de vraag op of een levend en krachtig diaconaat ook metterdaad een kenmerk van de gereformeerde kerken is geweest.

Hij constateert dat de aandacht voor de taak van de kerk in de wereld sterk geconcentreerd geweest is op de verkondiging van het Woord. Pas sinds enkele jaren, aldus De Ruijter in 1992, is de bezinning op gang gekomen op de vraag in hoeverre hier ook van een diaconale verantwoordelijkheid in de wereld spraken zou kunnen zijn. Met het oog op het praktisch optreden van de kerk in de wereld, bepleit hij een herbezinning op de plaats van het diaconaat. Immers: "De diaconale taak van de kerk is een uitgezochte gelggenheid waarbij heil op een

praktische manier tastbaar kan worden".

Hier wordt de externe diaconale gerichtheid van de kerk positief beoordeeld.

Ook dr. A.N. Hendriks heeft in latere publicaties duidelijk gemaakt dat er naast 'werelddiaconaat' ook diaconaat bestaat dat gericht is op nabije naasten.

Woord en daad

In een toespraak op de 100e Centrale Diaconale Conferentie op 13 juni 1992 zegt hij dat "het helpen van de nabije naasten meer aandacht in onze kerken dient te verkrijgen dan het geval is geweest".

In zijn referaat spreekt hij positief over 'externe diaconale projecten'. Daarbij mag het verklarende Woord niet ontbreken bij de helpende daad.

Misschien, zegt hij, is het in Nederland ook wel de tijd van de daden. Misschien moeten vandaag onze daden voorop gaan om opening te geven voor het Woord, aldus Hendriks in 1992.

Met deze heldere stellingname maakt hij gelukkig duidelijk onderscheid tussen 'extern diaconaat' en 'werelddiaconaat'. Dat is ook nodig.

Ook prof. dr. C. Trimp heeft herhaaldelijk duidelijk gemaakt dat 'extern gericht diaconaat' niet ten koste hoeft te gaan van de evangelieverkondiging, integendeel: hulpbetoon aan de naaste buiten de kerk kan de evangelieverkondiging versterken en zichtbaar maken.

In 1989 houdt Trimp een pleidooi voor een eigen gereformeerde overtuiging en werkstijl tussen de uitersten van 'woord' en 'daad'.

Op de Centrale Diaconale Conferentie van 1988 een jubileumconferentie – had Trimp al een warm pleidooi gclouiden voor 'extern gericht diaconaat'.

Enkele citaten: "De gemeente van Christus moet een bron van licht en barmhartigheid zijn in deze wereld. (...) Wij moeten een stuk herstel van het leven laten zien in deze geschonden wereld. (...) Hoe hebben de eerste gemeenten zich zo kunnen uitbreiden? Niet omdat ze zo geweldig preecten, dat ook, maar

vooral omdat ze zoveel diaconaal werk verspreiden. Als er pest in de stad heerste, vroeg men niet eerst of men christen was, maar bood men hulp. (...) De kerk heeft ramen. Niet alleen opdat het licht naar binnen zou vallen, maar ook opdat het licht zou uitstralen, zodat de wereld weet dat daar een kerk staat. Dat moet de wereld ook weten uit de uitstraling van de liefde die in de daad wordt betoond."

Tot zover prof. Trimp in 1988.

Het extern diaconaat verdient positieve aandacht!

Daarover verder in een slotartikel.

J. Lenting is als diaconaal consulent werkzaam op het Diaconaal Steunpunt te Zwolle. Hij adviseert diakenen o.m. bij de opzet van externe diaconale projecten en activiteiten.

Bijbelstudies.....

 de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

donutus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

donatus

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

EEN UNIE WAARIN GEREFORMEERDEN ZICH VRIJ VOELEN

A.J. Verbrugh

samenleving

*Zoals bekend behoor ik tot hen die wensen dat (onder Jacobitisch voorbehoud) op 22 jun, a.s. een christelijke politieke unie in Nederland tot stand komt. in o.a. De Reformatie van 2 mei 1998, kort voor de laatste Tweede-Kamerverkiezingen, is met veel arguurnenten voor zo'n unie gepleit. Het was dan ook een goede verrassing om uit het juni-nr. van het GPV-orgaan **Ons Burgerschap** te vernemen, dat het GPV-bestuur samen met het RPF-bestuur zich inzette om een christelijke politieke unie (geen fusie of federatie) te realiseren. Wie zijn brood uitwerpt op het water, zal het na vele dagen vinden, zo citeerde iemand toepasselijk de Prediker*

Parlementair, confederatief model.

De bijdrage van 2 mei '98 waarin ik een iinik bepleitte, was getiteld: *Om de voortzetting van het GPV als confessioneel-gereformeerde organisatie*. Uitgelegd werd dat een unie of confederatie van GPV-verenigingen (met behoud van eigen grondslag en richtlijnenprogramma), en RPF-verenigingen (met hun grondslag en basisprogramma), die aan bepaalde voorwaarden voldoet, het GPV als confessioneel-gereformeerde organisatie intact laat. Om te bevorderen dat een beoogde iinik niet overgaat in een federatie of fusie, die iinderdaad het iinide van het GPV zou betekenen, werd in hetzelfde artikel in *De Reformatie* gewezen op de wenselijkheid van een parlementair model van samenwerking. De unie is een doelor-

ganisatie, die behoort te zijn gekenmerkt door haar aandringen op publieke erkenning van de eer en aanwezigheid van God, die gekend wordt uit Oud- en Nieuw Testament – en door het vele dat daaraan vastzit op het gebied van praktische en ethische politiek. Om dit te benaderen zijn niet alleen fracties van de Unie in de Tweede en Eerste Kamer nodig, in Europarlement en zoveel mogelijk in provinciale staten en lokale raden. Ook een uniebestuur is nodig, dat het beleid van deze fracties helpt voorbereiden (o.a. door verkiezingsprogramma's) en ook helpt ingang te vinden bij het brede publiek, de media, enz. Het uniebestuur is dus een sterk praktisch politiek gekleurd orgaan. Dit uniebestuur moet in het openbaar worden gecontroleerd door een unieparlement dat bestaat uit afgevaardigden van verenigingen van

het GPV en van de RPF.

Een bijzonderheid van zo'n unieparlement is dat het, anders dan onze bekende partijvergaderingen, onder dagvoorzitterschap staat van een van de afgevaardigden. Zo'n parlement kan de uniebestuursleden niet alleen controleren, maar bij ernstig falen bovendien ook heenzenden. Wellicht kan in zo'n geval bijv. de uniefractievoorzitter in de Eerste Kamer bemiddelen voor aanvaardbare vervanging. Het uniebestuur is dus niet 'oppermachtig', maar dit zijn eerder de afgevaardigden (elk met hun eigen grondslag).

Dirigistisch federatief- (of fusie-) gericht model.

Van een parlementair model voor de iinik wordt echter weinig aangetroffen in de voorstellen die de kiesverenigingen op 22 okt. van de landelijke besturen ontvingen. Daardoor wordt de politieke inbreng van GPV en RPF veel onzekerder. Het unieparlement (dat in het juni-nr. van *Ons Burgerschap* nog werd vermeld) wordt nu 'uniecongres' genoemd. Zeker, *what's in a name?* Maar dit congres oogt weer als een gewone partijvergadering, waar de leden van het uniebestuur de leiding stevig in handen hebben, bij politiek falen niet denken aan aftreden, maar welbewust de invloed van de verenigingen inet vaak weinig gecoördineerde voorstellen minimaliseren. In een vergadering van een homogene of gehomogeniseerde partij zoals het GPV of de RPF kan je op dat gebied nog wel wat dirigisme over je heen laten gaan, maar niet in een iinik. Anders verschuif je heel snel van een confederatie of unie (die we willen) naar een federatie en fusie, die het

einde betekenen van de confessioneel-gereformeerde organisatie die we hebben.

Regentesk is dat de centrale besturen van GPV en RPF zichzelf meteen ook maar tot uniebestuur benoemen. Het oud-bestuurslid C.J. Smits van de RPF merkte op dat zo alle aandacht van de RPF- en GPV-besturen wordt weggezogen naar het uniebestuur. Dit is juist het kenmerk van een federatie (of fusie); niet van een unie of confederatie die wij bedoelen. Ook in *De Reformatie* van 2-5-913 werd juist als een van de kenmerken van een federatie genoemd dat de personen van de hoofdbesturen samen het federatiebestuur vormen. Daarom is het veel beter dat er een apart unicbestuur door het uniccongres (parlement) wordt gekozen, met zeg maar de uniefractievoorzitter Eerste Kamer als bemiddelaar.

Het dirigistische model past bovendien weinig bij het ontwikkelings- en verantwoordelijkheidsniveau van de jonge generaties met hun voortgezette opleidingen. Het is jammer dat op deze manier de organisatie van de unie een niet erg moderne, eerder een conservatieve, vroeg-20ste eeuwse, indruk maakt. Zo trek je de jongeren niet.

Eerst tijd om te lezen, daarna reageren.

In het (vice-)voorzitterscommunilaar (A.W. van Dijk en Janco Cnosscn) in het *Nederlands Dagblad* van 13 nov. (reactie op wat Kees Smits en ik schreven in het *N.D.* van 9 nov.) verwerpen de (vice-)voorzitters ons pleidooi voor erkenning van een 'derde stroming' in de unie. Bedoeld is de stroming van hen die lokaal willen fuseren en van nieuwkomers van buiten die wel lid van de unie willen worden, maar niet van RPF of GPV. De (vice-)voorzitters verwijten ons dat wij door ons pleidooi geen recht aan de gevoerde discussie doen. Wij zouden door middel van zo'n derde stroming langs 'een sluiprou-te zonder eerlijke afwegingen' toch

een gefuseerd model willen bewerken.

Deze opmerkingen tonen aan dat de (vice-)voorzitters te weinig tijd hebben gelid om alles te lezen en nu zijn gaan improviseren. Ik schreef o.m. in *De Reformatie* van 2-5-98 en 31-7-99 en in *Ons Burgerschap* van sept.1999 inhoudelijk over een derde stroming. Smits schreef hierover in het *Ned.Dagbl.* van 22-4-99, en in het nummer van 25-10-99 las ik dat onder RPF'ers veel vragen werden opgeworpen over de onmogelijkheid om anders dan via RPF of GPV bij de unie aan te sluiten. We zitten dus wel degelijk midden in een discussie hierover.

Verder weet ieder die mij kent, dat ik sinds jaar en dag voor een zelfstandig GPV ben, dat via een lange-termijn-bondgenootschap met politieke geestverwanten samenwerkt naar buiten. Vandaar mijn pleidooi voor een unie. Janco Cnosscn en ik kennen elkaar heel goed, maar helaas kennen de heer Van Dijk en ik elkaar (nog) niet. Daarom vermoed ik dat het de heer Van Dijk was die schreef dat ik volgens een niet 'eerlijk model' een gefuseerde toestand wil bewerken. Ik vraag AWvD daarop in te slaan wat ik hierover schreef. Ik wil geen fusie, maar een unie. Ik zeg ook niet, zoals vanuit de voorstellende besturen vaak is gezegd: de unie is 'nog' geen fusie. Zeker, als de gereformeerden in het GPV hun confessionele identiteit laten verslapen en verliezen, zal er in de naaste toekomst wel een fusie ontstaan. Maar ik ken deze kant van de toekomst niet.

Ik merk 'bovendien op dat in de pers stond dat wij een 'rechtstreeks' lidmaatschap van de unie mogelijk willen maken. Dit schreef de pers, niet wij. Wij willen dat een 'derde stroming' organisatorisch in de pas loopt met RPF en GPV. Een derde stroming moet dus een eigen landelijk bestuur hebben net als GPV en RPF. Het behoren tot de unie verloopt dan via toelating tot de derde stroming.

De voorgestelde lokale unies.

De (vice-)voorzitters schrijven ferm dat zij geen lokale fusies willen. Maar zij weten heel goed dat RPF en ook GPV vol zitten met mensen die willen fuseren, totaal of lokaal. Dachten de besturen nu werkelijk dat zij deze aanhangers van fusie door een verbod tot lokale fusies van kiesverenigingen op dezelfde plaats kunnen overtuigen dat ze onafhankelijk GPV'er of RPF'er moeten blijven? De besturen hebben dit waarschijnlijk helemaal niet gedacht. Want ze willen door een methode van dirigistische beïnvloeding, beloning en bestraffing (inzake stemrechten) de lokale GPV- en RPF-kiesverenigingen (en de provinciale organen) pressen tot 'uniering'. Dit betekent niet alleen dat ze met een gemeenschappelijke unielijst bij de verkiezingen uitkomen (waar dit plaatselijk en provinciaal kan, lijkt mij dit een goede zaak). Maar het betekent ook dat besturen en ledenvergaderingen hun politieke activiteiten smeei doen. Wat is dan nog het verschil met lokale fusie? De contributiebetaling soms? Kom nou. Van de verenigingen die dit soort van lokale uniering niet willen, wordt door de besturen gezegd dat ze 'nog' geen lokale unie willen. Ze worden door de besturen blijkbaar als achterlopers gezien. De lokale unies moeten een overgang zijn naar algehele fusie. Voor de verenigingen verandert er dan immers niet veel meer. Uit het *Ned.Dagbl.* van 13 nov. lezen we dat de besturen beducht zijn voor erkenning van een derde stroming, omdat deze dan binnen de unie afzonderlijk blijft. Ze kan dan niet rechtstreeks doorwerken in de GPV- en RPF-kiesverenigingen, waar leden domineren die de samenwerking in een landelijke unie voldoende vinden. De 'verdergaande samenwerking' (lees: totale fusie) blijft dan steken. Dit is sterk dirigistisch – en zelfs enigszins krampachtig gedacht. Laat de verenigingen toch vrij om

zelf te bepalen wat ze wel en iiit zullen doen als GPV- en RPF-vereniging. Als ergens iets helemaal verkeerd loopt, is er nog altijd tijd om een regeling te treffen. Maar schrap op 22 januari dit centralisme over lokale en provinciale unies uit de voorstellen.

Kernprogramma.

Naast de wens voor een parlementair model en de erkenning van de derde stroming werd in *De Reformatie* van 2 mei '98 gewezen op de noodzaak van een goed lange termijn unieprogramma. Dit zou een groot doel en een eigen visie op staat en publieke samenleving moeten uitstralen (controversieel met de hoofdlijnen van de staatsvisie van de Verlichting). Hierbij vormt erkenning van de grootheid van Gods Naam en van zijn liefde voor zijn schepping het eerste kenmerk (uiteraard gevolgd door heel veel praktische en ethische politieke beleidsdoelen).

Herhaaldelijk heb ik in dit blad ook aandacht gevraagd voor het gevaar van een program waarvan wel onze privé-motivering christelijk is (bijv. voor de realisering van een bepaald milieuvorstel), maar waarbij het programpunt zelf als een geheel zakelijk, niet-christelijk voorstel in liet publieke leven terechtkomt (*De Reformatie*, 28-2-98, blz.437). Een program dat toont dat de opstellers dit gevaar bewust hebben ontlopen, is zeker in staat aan de unie tussen GPV en RPF vaart te geven en de uniebondgenoten tot inspanning te bewegen. Als men van de unieleiden zou zeggen: Dat zijn harde werkers en ijverars voor de eer van de Allerhoogste, zou ons getuigenis niet verkeerd zijn. Zo'n getuigend politiek program werkt – vergeet dit niet – beschermend voor gezin en kerk tegen de invloed van de agnostische publieke wereld om ons heen. Verwezenlijking van zo'n program betekent dat dan sinds de Franse Revolutie eindelijk wordt erkend dat God uit de privé-sfeer terugmoet op de juiste plaats in het

publieke leven. (Hij is er trouwens nooit weggeweest, maar dit is niet erkend).

'Versterken van de christelijke politiek'.

Smits en ik hebben geklaagd dat het voorgedde kernprogram van de unie te vlak en politiek neutralistisch is. Zeker, er staan veel goede woorden in over Gods koninkrijk dat komt op de jongste dag. Ook het (vice-)voorzitterscommentaar haalt dit uitvoerig aan. Maar dit betreft de motivering van onszelf, niet de politiek die we willen overdragen. Er staat ook in dat de overheid niet neutraal mag zijn. Maar de manier waarop dit roii worden gerealiseerd, schiet tekort. Zeker, bij herhaling wordt als doel van de unie opgegeven: versterking van de christelijke politiek. Maar wat is dit voor versterking? Gaat het om meer politieke functies voor unie-leden? Dan hangt het er niaar vanaf wat 7e in die functies gaan doen.

In de 'inievcklaring' lezen we dat het overheidsgezag nodig werd vanwege de zonde van de mensen. Maar in het GPV leerden we (net als Groen van Prinsterer en K. Schilder) dat een overheid er ook zou zijn zindcr de zonde van de mens. Anders zou de overheid nooit Iciding kuncii geven in positieve ontwikkelingen (cultuurmandaat) in dienst van de Heer. Dan zou ze alleen maar dienen voor bestraffen van het kwaad. Dit past wel goed bij een ultra-liberale staatsopvatting, en ook bij die van dr. A. Kuyper die het staatsneutralisme niet kon ontwijken, maar niet bij Ps. 2 en ...art.36 (ook met redactie-1905). De (vice-)voorzitters bagatelliseren dit in hun commentaar in plaats van het te corrigeren. De oude A.R. Partij, waarvan de top er niet over piekerde om erop aan te dringen de neutrale staat van de Verlichting te vervangen door een constitutionele christelijke staat, kende veel manieren om haar achterban gerust te stellen. Zo begon art.4 van het oude a.r.beginsel-

program met: 'De overheid is als dienaars Gods gehouden tot verheerlijking van Gods Naam'. Zeer juist. kon de gereformeerde achterban daarbij zeggen. Maar dan volgde (en dat las de achterban niet meer): Diensvolgens behoort de overheid de vrije invloed van het Evangelie op ons volk niet te belemmeren; alle kerken op voet van gelijkheid te behandelen, geen steun te verlenen aan wat zich keert tegen de openbare orde en de goede zeden, enz. Dit zijn goede zaken, maar het zijn alleen negatieve overheidstaken. De praktijk was dat (periode-Colijn) alleen de negatieve overheidstaken werden uitgevoerd, zodat de publieke samenleving haar neutralistische sfeer rustig verder ontwikkelde, iets soortgelijks vind je in het nu voorgestelde kernprogram. Bijv. de paragraaf over het buitenlandbeleid begint met de erkenning dat Christus Koning is van alle overheden op aarde. Dit is echter onze motivering, niet het program. Het program begint dan: De regering moet in haar buitenlandse beleid Gods universele wet tot richtsnoer nemen. Zeer juist, kan de achterban dan zeggen (als 7e tenminste weet dat met 'universele wet' de liefde tot God en de naaste wordt bedoeld). Maar dan volgt in het program: De regering bevordert daarom een internationale rechtsorde waarin geweld en agressie worden tegengegaan, geestelijke vrijheden en de culturele rechten van minderheden worden geëerbiedigd, verdragen worden nageleefd, enz. enz. Ook weer goede zaken. maar ze hadden ook in een PvdA-program kunnen staan. In de Unieverklaring staat bovendien dat de unie streeft 'naar gerechtigheid in internationale betrekkingen'. Had dan tenminste nog geschreven 'Gods gerechtigheid' want met het woord 'gerechtigheid' kan je in de humanistische wereld alle kanten op. Maar in het (vice-)voorzitterscommentaar worden alleen de eerste bijbelse woorden van het programpunt geciteerd, voor de achterban van ND-lezers. De (vice-)voorzit-

ters schrijven erbij dat het hun een raadsel is dat Smits en ik schreven dat de verticale dimensie van het program onder het tapijt is gekomen. Wel, ik hoop dat door nader citeren van het program het raadsel is opgelost.

Het voert hier te ver om het voorgestelde kernprogram artikel na artikel na te gaan (dit kan wellicht elders geschieden). De technische kant van het program verdient lof, maar de verticale dimensie is voor een christelijk program veel te laag teruggeschoefd. Nog een voorbeeld: Het artikel over de roeping van de overheid: In een samenleving met een verscheidenheid van opvattingen geeft de overheid goede leiding als ze haar beleid steeds toetst aan Gods Woord. 'Onze grondwet zou daaraan uitdrukking moeten geven'. Waarom nu niet met een beetje meer overtuiging: Onze grondwet behoort daaraan... enz.

Nogmaals: het (achter de komma verborgen) neutralisme past meer bij het CDA dan bij het GPV. In het commentaar van de (vice-)voorzitters worden veel bijbelse motiveringen aangehaald, maar deze zijn niet de aangegeven verandering in het overheidsbeleid zelf. Stimulerend is het doel van dit program daarom onvoldoende.

Kees Smits en ik schreven al dat over een nieuw partijprogram niet in een paar maanden kan worden besloten (*Ned. Dagbl.*, 9 nov.; *Reform. Dagbl.*, 11 nov.). Daaraan moeten persdiscussies en congressen voorafgaan. Je moet na 22 jan. ook niet weer dezelfde mensen ten dienste van het beoogde uniebestuur aan dit program laten sleutelen. Dat moeten nieuwe mensen doen. Het is beter dat de kiesverenigingen op 22 jan. niet over zo'n klaargezet program beslissen. Stel dit minstens een jaar uit. De meeste aandacht gaat op 22 jan. toch naar organisatorische zaken, niet naar een program. We kunnen voor de dagelijkse praktische politiek nog wel een tijdje verder met het richtlijnenprogram-1996 van het GPV

en met het RPF-basisprogram. Volgens de besturen zijn er tussen deze beide programs geen evidente verschillen. Nu dan; als dat zo is kunnen we nog wel even verder met de bestaande partijprograms.

Wat nu?

Volgens mij is het zaak dat de honderden kiesverenigingen van RPF en GPV op 22 jan. wel de voorstellen aannemen die inhouden dat er een unie komt met een unieorganisatie op landelijk niveau. Maar in de voorstellen staat veel meer dan dit. De voorstellen over een nieuw program en over de lokale en provinciale unies behoeven niet goedgekeurd te worden. De uniefracties in de vertegenwoordigende lichamen kunnen dan toch functioneren. We hopen daarom dat het overbodige geschrapt wordt*). Verdere zaken zullen zich in de toekomst vrij en geleidelijk moeten kunnen ontwikkelen.

15-11-99

*) Voor hen die in het bezit zijn van de tekst van het uitgebreide voorstel van de besturen om op 22-1-00 te worden goedgekeurd door de Alg. Vergadering van het GPV en door de Federatieraad van de RPF wordt het volgende aangetekend. Het overbodige wordt vermeden door de goedkeuring te beperken tot 1, 2b en 3 van de kennisnemingen; van de overwegingen 1 (alleen van de fundering, niet de unieverklaring), 3 (alleen van de unie op landelijk niveau), 4 en 5; en van de besluiten 1, 4 en 5. Als de besturen deze overbodige zaken uit hun voorstellen blijven handhaven, zullen die kunnen worden afgevoerd door tegenstemmen. Daarmee is het dirigistische model van het uniebestuur nog niet gewijzigd in een confederaal parlementair bestuur, maar hierover kunnen later wijzigingen worden aangebracht.

Dr. A.J. Verbrugh is oud-Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek Verbond en woont te Dordrecht.

uit de kerken

Persberichten

Eerste gebarenscheurkalender 'Iedere dag een nieuw gebaar'.

Voor het eerst is een scheurkalender uitgegeven met 365 gebaren. De doveninstituten Effatha en Guyot willen met dit initiatief de gebarentaal toegankelijker maken voor een breed publiek.

Voor meer informatie of voor het aanvragen van een kalender: Minnekus de Groot of Peter van Veen, telefoon 079-3294510.

Effatha, Postbus 184, 2700 AD Zoetermeer.

CBS biedt blinden en slechtzienden gratis cassette met christelijke gedichten.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met: CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, drs. R. Petri, voorlichter, Postbus 131, 3850 Ermelo, Tel.: 0341-551014.

Gave introduceert werkvormenmap voor kerkelijk werk onder vluchtelingen

Wat kun je als kerk allemaal doen in het contact met vluchtelingen? Op deze vraag geeft de nieuwe werkvormenmap van Stichting Gave meer dan vijftig verschillende antwoorden. De aanknopingspunten voor activiteiten variëren van een intercultureel zomerkamp voor jongeren tot een Engelstalige kerkdienst.

De map is voor f 25,— (exclusief verzendkosten) verkrijgbaar bij stichting Gave (tel. 0341-460328). Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Esther Visserden Hertog (redacteur van de werkvormenmap), tel. 035-6289443 of ons kantoor benaderen.

VERWACHT DE KOMST DES HEREN

lied van de week

Wanneer er een groot feest op komst is, is iedereen heel dnik in de weer: er is immers veel te regelen om het feest goed te laten verlopen, zodat het zijn doel niet voorbij-schiet. Voor ons allemaal is liet vanzelfsprekend dat je je voorbe-reidt op een feest. Zo gaat het niet alleen in het maatschappelijk leven, maar ook in de kerkelijk leven.

Op zondag 28 november begint DV de kerkelijke voorbereidingstijd op het kerstfeest. Deze periode staat bekend als 'advent' en is een tijd van verwachten, van uitzien en voorbereiden. We bereiden ons voor op het feest van de menswor-ding van Christus én we zien uit naar de wederkomst.

In de kerkgeschiedenis zijn niet al-leen veel kerstliederen gemaakt, maar ook veel liederen die dienen ter voorbereiding op het Christus-feest. Deze en volgende week zul-len twee adventsliederen uit de ze-ventiende eeuw aan bod komen. We beginnen met het adventslied 'Mit Ernst, o Menschenkinder' van Valentin Thilo (1607-1662), pru-fessor in de welsprekendheid te Königsberg.

Het lied van Thilo is in Nederland al meer dan een eeuw bekend. In 1866 werd het lied opgenomen in de *Vervolgbundel* (nr. 228) in een vrije bewerking van de bekende Groningse hymnoloog Roelof Ben-nink Janssonius. Het lied behoorde niet tot de meest populaire liederen, maar desondanks kreeg het in 1938 een plaats in de *Nederlands Her-vormde Bundel*.

Voor het *Liedboek* inactte Ad den Besten een nieuwe vertaling, die nauw aansluit bij het originele lied.

Roven het lied schreef de dichter als titel: 'Am vierden Sontag deß

Advents. Parate viam Domino'. De dichter heeft hel lied dus uitdrukke-lijk bestemd voor de vierde ad-vents-zondag. Op deze zondag werd onder andere uit Lucas 3:1-6 gelezen. Daarin wordt verhaald van Jo-hannes de Doper die in de Jordaan-streek de doop der bekering tot ver-geving van zonden predikte, zoals geprofeteerd was door de Jesaja 'Bereidt in de woestijn de weg des Heren, effent in de wildernis een baan voor onze God. Elk dal worde verhoogd en elke berg en heuvel geslecht, en het oneffene worde tot een vlakte en de rotsbodem tot een vallei. En de heerlijkheid des Heren zal zich openbaren, en al het leven-de tezamen zal dit zien, want de mond des Heren heeft het gespro-ken (Jes. 40:3-5).

En daarmee zitten we midden in de thematiek van Thilo's adventslied. De woorden uit Jesaja 40 en Lucas 3 zijn met name in de tweede strofe terug te vinden. Oorspronkelijk tel-de het lied een vierde strofe, waarin Johannes de Doper en zijn werk ex-pliciet genoemd werden:

*Dus war Johannis Stimme
das war Johannis Lehr.
Gott strafet den mit Grimme,
der ihm nicht gibj Gehör.
O Herre Gott, mach auch mich
zu deines Kindes Krippen!
So sollen meine Lippen
mit Ruhm erheben dich.*

In *Das hannoverische ordentliche vollständige Gesangbuch* uit 1657 werd dit couplet vervangen, waarbij de verwijzing naar Johannes de Do-per verdween. Met déze strofe staat het lied nog steeds in de meest re-cente Duitse liedbundel, het *Evan-gelisches Gesangbuch* (nr. 10) uit 1994.

Bij de samenstelling van het *Lied-boek* is de vierde strofe uit de Han-noverse bundel echter weggelaten. Ad den Besten vermoedt dat de ge-zangencommissie beducht was dat de metafoor van het hart als kribbe van Jezus te veel aandacht zou op-eisen. Hoe liet ook zij, de coupure betekent niet dat de essentie van het lied geweld is aangedaan. Het blijft een lied waarin de boodschap van Johannes de Doper, zijn oproep tot bekering, onverkort klinkt.

De oproep tot verootmoediging heeft de kerk een nadrukkelijke plaats gegeven in de voorbereiding op liet kerstfeest. En dat is een bij-zonder zinrijke gedachte. Kerstfeest betekent immers dat God zich naar deze wereld gkeerd heeft om zon-daren te redden. Maar dit veronder-stelt dat een incns zich tot God moet keren, zich moet bekeren. An-ders gaat de betekenis van Christus' komst aan hein voorbij.

Melodie

De melodie van dit lied is in het 'Lied van de week' al eerder aan bod geweest, en wel hij de bespre-king van lied 107 (zie *De Reforma-tie* van 6 maart 1999). We vertelden toen dat de internationaal bekende melodie vermoedelijk van Franse herkomst is, en van oorsprong voor wereldlijke liedjes gebruikt is. In Duitsland is het lied vooral bekend geworden hij het lied 'Vom Gott will ich nicht lassen'.

Bij de bespreking van lied 107 is gewezen op het ingekeerde, bespie-gelend karakter van de melodie. Daarom past de melodie uitstekend bij dit adventslied. Men zinge het lied in een rustig, gaand tempo, waarbij de teleenheid gevormd wordt door de halve noot.

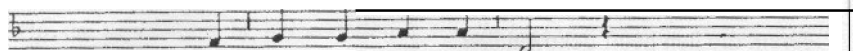
J26 Verwacht de komst des Heren

wijze: Von Gott will ich nicht lassen

16e eeuw / Scheidt's
Tabulatur-Buch F650

r Verwacht de komst des He - ren,

o mens, be - reid u voor:

reeds breekt in de - ze we - reld

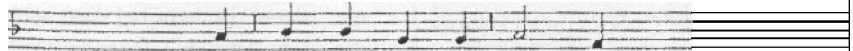
het licht des he - mels door.

Nu komt de Vorst op aard,

die God zijn volk zou ge - ven;

ons heil, ons ei - gen le - ven

vraagt toegang tot ons hart.

2. Bereid dan voor zijn voeten
de weg die Hij zal gaan;
wilt gij uw Heer ontmoeten,
zo maak voor Hem ruim baan.
Hij komt, – bekeer u nu,
verhoog de dalen, effen
de hoogten die zich heffen
tussen uw Heer en u.'
3. Een hart dat wacht in ootmoed
is lieflijk voor de Heer,
maar op een hart vol hoogmoed
ziet Hij in gramschap neer.
Wie vraagt naar zijn gebod
en bidden blijft en waken,
in hem wil woning maken
het heil, de Zoon van God.

Valentin Thilo (1607-1662)
Vertaling Ad den Resten, geh. 1923

Gebruik

Hoewel het lied oorspronkelijk **nauw** verbonden is met de vierde adventszondag, kan het lied **tijdens** de adventstijd algemeen gebruikt worden. Te denken is als openings- of slotlied van een dienst op zondagmorgen. Uiteraard kan het ook gezongen worden na de lezingen uit Jesaja 40 en Lucas 3 of parallellevenvante schriftgedeelten.

De meeste kerken vieren in december het heilig avondmaal. In deze dienst kan het lied onder meer functioneren in het kader van de zelfbeproeving, waarbij we opmerken dat het lied ook eschatologische noties aan de orde stelt die onlosmakelijk met de viering van het avondmaal verbanden zijn.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont in Zuidhorn.

Overweging

heeft u wel eens
overwogen
om een abonnement
op de Reformatie
te nemen?

bel: 0113 -
215591

Jongerenpastoraat

Uit *Confessioneel* van 4 november knippen we een stukje van een artikel over pastoraat onder jongeren van ds J.W. *Sparreboom*. Het gaat over het belang van persoonlijke gesprekken:

Door de jongeren wordt het over het algemeen positief ervaren dat er pastorale gesprekken met hen worden gevoerd. Wel wijzen jongeren er op, dat een werkelijke pastorale relatie niet tot stand kan komen, wanneer slechts twee keer, op relatief oudere leeftijd niet hen wordt gesproken. Een gesprek wordt dan al snel als een formaliteit ervaren. Bovendien geven jongeren aan, dat een gesprek niet altijd aan hun verwachtingen voldoet.

Om de relatie tussen de volwassenen en de jongeren te verbeteren kan men overwegen om tot een structuur te komen waarin iedere jongere rond de middelbare schoolleeftijd de mogelijkheid krijgt te kiezen voor iemand, die hem of haar gedurende de adolescentiefase naast de eigen ouders begeleidt en ondersteunt en zo een 'second opinion' aanbiedt. Deze persoon kan een *kerkelijke mentor of mentrix*, een *pa- of matroon* of een *peter of meter* (zoals in de Rooms-Katholieke Kerk gebruikelijk is) worden genoemd. De keuze voor een mentor is in principe vrijwillig, en dient door de ouders te worden gestimuleerd. Te denken valt met name aan jeugdclubleiders. Wanneer jeugdclubleiders als 'mentor' worden ingeschakeld, kunnen zij op deze wijze een verbindende schakel zijn naar de club. Iedere 'mentor' kan de verantwoordelijkheid krijgen voor circa 5 jongeren. Aan het begin van de adolescentie kunnen

deze 'mentores' met de groep jongeren, die hen heeft gekozen en? *groepsgeprek* organiseren. Met name de ervaringen op school, de veranderingen van basisschool naar middelbare school kunnen in deze groep worden besproken. Te denken valt aan een of twee samenkomsten per jaar. Vervolgens kan met de jongere een *persoonlijk gesprek* worden afgesproken rond het 15e levensjaar. Dit persoonlijke gesprek kan nog eens worden herhaald rond het 17e levensjaar. Bovendien dient de mentor ten allen tijde open te staan voor het contact met de jongere, voor vragen en zorgen. De mentor heeft de unieke mogelijkheid in vreugde mee te leven. Als bijzondere taak heeft de mentor eveneens de jongere structureren en regelmatig in *gebed aan God op te dragen*.

Wanneer jongeren een persoonlijk gesprek hebben gehad, wijzen zij er op, dat een gesprek niet altijd aan de verwachtingen voldoet. Soms verwachten jongeren een diepgaand gesprek, en blijkt het slechts over 'koetjes en kalfjes' te gaan. Soms verwachten jongeren steun en krijgen men een als moraliserend ervaren gesprek. Wanneer een gesprek wordt gevoerd, is het van belang in gedachten te houden; dat er globaal *twee groepen jongeren* zijn. De eerste groep verwacht vooral *belangstelling* voor hun *leven*. Voor hen hoeft een pastoraal gesprek niet over het geloof te gaan. De andere groep heeft duidelijke *geloofs- en levensvragen*, en wil doorstoten tot de kern. Beide verwachtingen van jongeren dienen gerespecteerd te worden. Van de jeugdouderlingen wordt dan ook veel tact en wijsheid gevraagd.

Liturgie

Waar gaat het eigenlijk om in ons geloof? Daarover schreef ds. *Pieter Boomsma* in het *Centraal Weekblad* van 29 oktober onder het kopje *liturgie*.

Geloof beleven mensen op heel verschillende manieren. Je zou ons ruwweg kunnen indelen in drie groepen. In ieder geval de mensen die op de een of andere manier actief met geloven bezig zijn. Er zijn er ook die 'wel geloven dat God' bestaat' maar daar verder weinig of niets mee doen. Zoiets zegt dan ook niet *zoveel*. In de bijbel staat zelfs dat de duivel ook gelooft dat God bestaat en dat deze er nog wel iets mee doet: hij siddert.

Kennis

Maar die drie groepen. Er zijn mensen voor wie geloven voor een groot deel bestaat uit het accepteren van wat zij geleerd hebben of van wat zij horen en lezen. Zij doen zoveel mogelijk wat ze weten dat God van hen verwacht en zij zijn trouw daarin. Vaak gaat dat goed en leven mensen op deze manier in *een stevig vertrouwen op God*. Voor een aantal van hen kan het een probleem worden wanneer hun geloof wel erg vormelijk of verstandelijk blijkt te zijn. Het aannemen van waarheden en het vervullen van plichten. Soms zie je dan hoe zij van rechts naar links draaien, maar de manier van geloven blijft hetzelfde. Binnen de Gereformeerde Kerken heb ik er gezien die eerder verontrust waren over de veranderingen in kerk en theologie en in de jaren zeventig veranderden in zeer progressief.

Vorm

Een tweede groep bestaat uit men-

sen die heel erg hangen aan de vormgeving. Bijvoorbeeld de gang van het kerkelijk jaar, de kleuren en de lezingen, de kleding van de voorgang(st)er en de wijze waarop de eredienst wordt ingericht. Voor hen bestaat het risico *dat de vorm zo belangrijk wordt, dat de inhoud er minder toe doet*. Het kan ook zijn dat de voordracht, het vertellen van het verhaal, zo zwaar gaat wegen dat deze bepalend wordt voor het wel of niet accepteren van wat geboden wordt. Een minder goede spreker krijgt dan nauwelijks een kans, al is *wat* er gezegd wordt nog zo waar en goed.

Emotie

Een groeiende groep is de derde. Het is de groep van de emotie. Hoe meer gevoel, hoe beter. Als de kerk te kil is, dan naar de vrije gemeen-*ic. Uithoudigheid en geroerd worden is de maat waaraan alles gemeten wordt*. De vraag of de emotie leidt tot inner *toewijding*, tot *discipelschap*, wordt vaak niet of nauwelijks gesteld.

Liefde?

Op *zich* is er met *elk* van deze groepen niets mis. Alleen blijft de vraag staan waar het in het geloof *in* eigenlijk om gaat. Weten is belangrijk. Vorm niet zo. Emotie is een gave van God. Maar al weet ik alles wat er te weten is, al is de vorm nog zo verantwoord en prach-

tig, al word ik tot tranen toe bewoogen en lach ik voluit tijdens de dienst, maar ik had de liefde niet... het stelde niets voor, zou Paulus hebben kunnen schrijven. Hoe wij ook vorm geven aan ons geloof en aan de eredienst, het zal er toch toe moeten leiden *dat onze liefde voor God (en voor zijn Woord en voor zijn kerk) en voor de naaste groeit*. Anders wordt het navelstaarderij of een cultureel hoogstandje in plaats van eredienst. Het woord liturgie betekent dienst. Wij viëren om dienstbaar te leren zijn, om Jezus te leren volgen waar ons dat ook brengt. En zo viëren lukt ons alleen wanneer de bron waaruit we putten er een is van geloof, hoop en liefde. Van otgang met God.

Het belang van de preek

In *Opbouw* van 29 oktober stond een verslag van een Nederlands Gereformeerde predikantendag eerder die maand. Onderwerp van gesprek was de prediking. Raakt die niet uit de tijd? Als inleider was uitgenodigd drs. W. Dekker, Nederlands Hervormd predikant vorming en toerusting van de IZB. Hij hield een pleidooi voor het belang van de preek:

Hij wees een tendens aan in onze tijd (o.a. in de SOW-kerken) om van de kerkdienst weer een *eredienst* te maken, met nadruk op de

vorm, de liturgie, naar *het Roomse model*. De preek wordt dan uitleg (van Bijbelteksten) en niet meer: verkondiging. Daarnaast ziet Dekker de tendens om de nadruk te leggen op het *samen beleven* van *het geloof in kleine groepen*, met nadruk op de persoonlijke beleving, naar *het doperse model*, zoals dat b.v. gevonden kan worden in de groecnde aandacht voor huiskringen. Waar liet Dekker om ging was dat *de Reformatie* de preek ontdekte als *bemiddeling van het heil*. Door de preek, 7e i o.a. Calvijn, ontvangen mensen de genade *die* ze zo nodig hebben. Volgens de Roomse Kerk in zijn tijd kwam het heil tot de gelovigen via het sacrament; de preek was een stichtelijk vermaan. *"In de bediening van het Woord druppelt Christus' bloed op de gemeente"* zei Calvijn. Is dat in onze tijd ook zo? De vragen van de mensen zijn anders. Niet meer, zoals toen, is de vraag: Hoe kan ik ooit bij God komen, klein en zondig als ik ben? De vraag is eerder: Bestaat God wel, en waar dan, en wat doet Hij dan? Die vraag los je niet op door vellige rituelen en niet door dierbare vroomheid. God *laat zich vinden in Zijn Woord*. En daarover gaat de preek. Prediking is nodig, zegt Dekker, als *brug tussen in oude teksten opgeslagen heil en onze cultuur in een crisis*. Daarvoor moet de verkondiger zowel die 'oude teksten' als onze cultuur goed kennen. Voor het eerste zijn schriftgeleerden nodig, voor het tweede profeten. De predikant tussen de commentaren en de krant

Ds. J. Van Amstel

Is het evangelisch?

Opvallend is de groei van evangelische gemeenten. Met enthousiasme, de vrolijkheid in de samenkomsten hebben op velen een aantrekkingskracht. Nogal wat jongeren, worden erdoor geraakt en beïnvloed. Ze hebben het gevoel dat in die kringen een spontanere geloofsbeleving is waar te nemen. Maar is alles wel evangelisch wat zich als evangelisch aandient?

ing. 64 pag., f 10,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goe:

13-215591